

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מריס שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

במעמד אנשי העיר אפילו לדכוסקיא מותר. וכחז רבינו וכן כלומר לא תימנע מנאי מהני לחלל הבית לפי שכל קדושת הבית על הדמים אבל הדמים לא ילא לחולין אפילו פרוטה מהם דעל כל פרוטה ופרוטה תלה קדושת הבית הכנסת קמ"ל דהוא הדין אם המנו על מותר הדמים וכו' ומשמע דדוקא למותר מהני תנאי אבל לכל הדמים לא דלאם כן על מה נסתללה קדושת הבית. ורש"י והרא"ש חולקים וכוונתם ללכל הדמים. נמי מהני תנאי וכן דעת החוססות. ומכאן הכרע למ"ש רבינו לעיל בסמוך שהרי רבא הוא האומר אבל מכרו ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר אפילו למשמי ביה שכרא ש"ד ואם כדברי הראב"ד דהיינו להוליא דמים לחולין היכי הדר קאמר דלמכרו והומירו מהני תנאי שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר דמשמע דוקא למותר הוא דמהני אבל לא לכל הדמים. ועוד מה שכתב דכי אמר רבא הלא דלמשמי ביה שיכרא ש"ד ליכא מאן דפליגי עליה וכי קאמר דמהני תנאי למותריהן אוסביה אביי. ועוד שלדברי הראב"ד אין ענין להאי דרבינא הו"ל תלה דבי כנישתא בההוא מימנע דרבא אבל לדברי רבינו שייקין אהדדי:

ועשרה פסוקים וכלפי מה שאלמרו עמדו נביאים שביניהם ומקנו כחז רבינו מרע"ה שהוא היה הנביא הגדול וכל נביאים שצדור בית דינו הוא ועוד שלא עשו דבר אלא בהסכמתו וא"כ אליו ראוי ליחס הענין. ועוד דגרסינן בירושלמי וכחז הר"ף פ"ק הקורא עומד ויושב משה מיקן לישראל שיהי וקורין בתורה בשבתות וצ"ט ובראש חודש ובחמ"ט. ומה שכתב בקל"ט כפרי רבינו בשחרית אשבת נמי קאי כלומר בשבת בשחרית דוקא מיקן משא אבל לא בזמנה דקנת עורא היא. ומה שכתב רבינו דקריאה שבת בזמנה היא משום יושבי קרנות כך אמרו שם בגמרא ופרש"י יושבי קרנות יושבי מנייות כל ימות החול עוסקים בסמורה ואין קורין בשני ובחמישי תקון בניצוייהו קריאה ימירה:

ב ואלו הן הימים וכו'. (מגילה ל' ל"א.) מן מה קורא בכל יום מאלו: ואין מפשידין בנביאים וכו'. מפורש במשנה שם (דף כ"א.) דאין מפשידין אלא בשבת וי"ט יום הכפורים ולא חשש רבינו לכחוש יום הכפורים דכלל יום טוב הוא. ומה שכתב שמשפטיין בשעתא בלא. מפורש (שם ל"א.) בט"ז משפטיין אסוף אסופים:

ג אין קורין בתורה וכו'. משנה ק"ג (כ"ג.) אין פורסין על שמע ואין קורין בתורה בפחות מעשרה. ומ"ש גדולים וצני מורין כבר נבאר בפ"ק ח' לכל דבר שנקדשה אין בכלל העשרה עבדים וקטנים והוא הדין לקראת המורה כיון שצריך עשרה כמו דבר שנקדשה: ואין קורין פחות וכו'. שם (כ"א.) מני רב שימי. ומ"ש ולא יהיו הקורין וכו'. שם במשנה ובפ' מרובה ב"ק (דף פ"ג.) דבשני ובחמישי ובשבת בזמנה אין קורין פחות מנ' אנשים ובשאר הימים שקורין בהם בתורה קורין יותר משלשה כמו שיתבאר:

ד אין מתחילין וכו'. ואין מפשידין וכו'. (מגילה דף כ"ב.) מימנע דר' תנחום אריב"ל: ולא יקרא הקורא וכו'. משנה שם (כ"א.) כ"ד.) הקורא בתורה לא יפחות מנ' פסוקים: ד שלשה שקראו וכו' עד חרי זה משובח. מימנע דרבא (שם כ"א.) והכוונה לומר דלכ"א מהקורין שקרא ארבעה איכא למימר דשפיר עבד:

ה כל אחד פון הקורין וכו'. שם (ד' ל"ב.) ת"ר פותח ורואה גולל ומנכר וסודר ופוסח וקולא דברי ר"מ רבי יהודה אומר פותח ורואה ומנכר וקולא. פי' שפוחט ורואה אותו פסוק שיש לו להסתמל ולקרות וגולל ס"מ ומנכר ברכת המורה לפני קריאתה וסודר ופוחט וקולא דר"מ. ואמרינן בגמרא דטעמא דר"מ כדי שלא יאמרו ברכות כחובות בתורה ואיפסיקא בגמרא הלכה כר' יהודה ואף על פי כן כתב רבינו שספק גולל ואחר כך מנכר משום דק"ל ז"ל דע"כ לא פליגי רבי יהודה אלא בתחלה דלריך למתרה לגולל והדר לפסוח ולקרות אבל בסוף דאין שם טעם יומע גולל ואחר כך מנכר דהוית טיב אל תקרי רב כ"ל. אחר כך מלאמי בשבתות סופרים פי"ג כחז כדברי רבינו והוא מהטעם שכתבתי:

ו אין הקורא בתורה בו'. מימנע דרב סקלא בטעמה פ"ק אלו נאמרים (דף ל'.) קרא

חומשין או ספר תורה השאר יהא חולין כמו שהתנו ויעשו בהן מה שירצו: י"א וכן אם קבלו עליהן כל אנשי העיר או רובם אדם אחד. כל מה שעשה עשוי והוא מוכר ונותן לברו כפי מה שיראה ויתנה כפי מה שיראה: ב כשם שמותר להם למכור בית הכנסת כך נותנין אותו במתנה. שאילו לא היה להם לציבור הנייה במתנה זו לא נתנהו. אבל לא משכירין אותו ולא ממשכנין אותו. וכן כשסותרין בתי כנסיות לבנותן מותרין למכור ולהחליק ולתת במתנה הלכנים והעצים והעפר שלהן. אבל להלוותן אסור שאין הקדושה עולה מהן אלא בדמים או בהנייה שהיא כדמים: בא ירחובה של עיר אע"פ שהעם מתפללין בו בתעניות ובמעמדות מפני שהקיבוץ רב ואין בתי כנסיות מכילין אותן אין בו קדושה מפני שהוא עראי ולא נקבע לתפלה. וכן בתים וחצרות שהעם מתקבצין בהם לתפלה אין בהם קדושה מפני שלא קבעו אותם לתפלה בלבד אלא עראי מתפללים בהן כאדם שמתפלל בתוך ביתו:

פרק שנים עשר

א משה רבינו תיקן להם לישראל שיהו קורין בתורה ברבים בשבת ובשני ובחמישי בשחרית כדי שלא יהו שלשה ימים בלא שמיעת תורה. ועורא תיקן שיהו קורין כן בזמנה בכל שבת משום יושבי קרנות. וגם הוא תיקן שיהו קורין בשני ובחמישי שלשה בני אדם ולא יקראו פחות משלשה פסוקים: ב ואלו הן הימים שקורין בהם בתורה בציבור. בשבתות ובמועדים ובראשי חדשים ובתעניות ובחנוכה ובפורים ובשני וחמישי שבכל שבוע ושבו. ואין מפשידין בנביאים אלא בשבתות וימים טובים ותשעה באב בלבד: ג אין קורין בתורה בציבור בפחות מעשרה אנשים גדולים בני חורין. ואין קורין פחות מ' מעשרה פסוקים. וידבר עולה מן המנין. ולא יהיו הקורין הפחות משלשה אנשים. ואין מתחילין בפרשה פחות משלשה פסוקים. ואין משיירין בפרשה פחות משלשה פסוקים. ולא יקרא הקורא פחות משלשה פסוקים: ד שלשה שקראו עשרה פסוקים שנים קוראין שלשה שלשה ואחד ארבעה. ויבין שהיה הקורא ארבעה ראשון או אחרון או אמצעי הרי זה משובח: ה יכל אחד ואחד מן הקורין פותח [א] ספר תורה ומכניס למקום שהוא קורא בו. ואח"כ אומר 'ברכו [ב] את יי' המבורך [ג] וכל העם עונין ברוך יי' המבורך לעולם ועד. והחזר ומברך ברוך אתה יי' אלהינו מלך העולם אשר בחר בנו

מכל העמים ונתן לנו את תורתו ברוך אתה יי' אלהינו מלך העולם אשר נתן לנו תורתו ואת אמת וחי עולם נטע בתוכנו ברוך אתה יי' נתן התורה: ו אין הקורא בתורה רשאי לקרות בשבתות וצ"ט ובראש חודש ובחמ"ט. ומה שכתב בקל"ט כפרי רבינו בשחרית אשבת נמי קאי כלומר בשבת בשחרית דוקא מיקן משא אבל לא בזמנה דקנת עורא היא. ומה שכתב רבינו דקריאה שבת בזמנה היא משום יושבי קרנות כך אמרו שם בגמרא ופרש"י יושבי קרנות יושבי מנייות כל ימות החול עוסקים בסמורה ואין קורין בשני ובחמישי תקון בניצוייהו קריאה ימירה: **ב ואלו הן הימים וכו'.** (מגילה ל' ל"א.) מן מה קורא בכל יום מאלו: ואין מפשידין בנביאים וכו'. מפורש במשנה שם (דף כ"א.) דאין מפשידין אלא בשבת וי"ט יום הכפורים ולא חשש רבינו לכחוש יום הכפורים דכלל יום טוב הוא. ומה שכתב שמשפטיין בשעתא בלא. מפורש (שם ל"א.) בט"ז משפטיין אסוף אסופים: **ג אין קורין בתורה וכו'.** משנה ק"ג (כ"ג.) אין פורסין על שמע ואין קורין בתורה בפחות מעשרה. ומ"ש גדולים וצני מורין כבר נבאר בפ"ק ח' לכל דבר שנקדשה אין בכלל העשרה עבדים וקטנים והוא הדין לקראת המורה כיון שצריך עשרה כמו דבר שנקדשה: ואין קורין פחות וכו'. שם (כ"א.) מני רב שימי. ומ"ש ולא יהיו הקורין וכו'. שם במשנה ובפ' מרובה ב"ק (דף פ"ג.) דבשני ובחמישי ובשבת בזמנה אין קורין פחות מנ' אנשים ובשאר הימים שקורין בהם בתורה קורין יותר משלשה כמו שיתבאר: **ד אין מתחילין וכו'.** ואין מפשידין וכו'. (מגילה דף כ"ב.) מימנע דר' תנחום אריב"ל: ולא יקרא הקורא וכו'. משנה שם (כ"א.) כ"ד.) הקורא בתורה לא יפחות מנ' פסוקים: ד שלשה שקראו וכו' עד חרי זה משובח. מימנע דרבא (שם כ"א.) והכוונה לומר דלכ"א מהקורין שקרא ארבעה איכא למימר דשפיר עבד: **ה כל אחד פון הקורין וכו'.** שם (ד' ל"ב.) ת"ר פותח ורואה גולל ומנכר וסודר ופוסח וקולא דברי ר"מ רבי יהודה אומר פותח ורואה ומנכר וקולא. פי' שפוחט ורואה אותו פסוק שיש לו להסתמל ולקרות וגולל ס"מ ומנכר ברכת המורה לפני קריאתה וסודר ופוחט וקולא דר"מ. ואמרינן בגמרא דטעמא דר"מ כדי שלא יאמרו ברכות כחובות בתורה ואיפסיקא בגמרא הלכה כר' יהודה ואף על פי כן כתב רבינו שספק גולל ואחר כך מנכר משום דק"ל ז"ל דע"כ לא פליגי רבי יהודה אלא בתחלה דלריך למתרה לגולל והדר לפסוח ולקרות אבל בסוף דאין שם טעם יומע גולל ואחר כך מנכר דהוית טיב אל תקרי רב כ"ל. אחר כך מלאמי בשבתות סופרים פי"ג כחז כדברי רבינו והוא מהטעם שכתבתי: **ו אין הקורא בתורה בו'.** מימנע דרב סקלא בטעמה פ"ק אלו נאמרים (דף ל'.) קרא

פי"ב א משה רבינו ע"ה תקן להם לישראל וכו'. צ"ק פ'

מרובה (דף פ"ג.) עשרה פסוקים שתיקן עורא שקורין בשבת וקורין בשני ובחמישי ופריך בגמרא שקורין * (בזמנה בשבת) עורא מיקן והא מעיקרא הוה מיתקא דמנינא וילכו שלשת ימים ולא מלאו מים אין מים אלא מורה כיון שהלכו שלשת ימים בלא מורה נלאו עמדו נביאים שביניהם ותקנו להם שהיו קורין בשבת ומפשידין בנביאים ובחמ"ט וקורין בשני ומפשידין ג' וד' וקורין בה' ומפשידין ערב שבת כדי שלא יהו ג' ימים בלא מורה ומשני מעיקרא חד גברא חלתא פסוקי א"ג חלתא גברי חלתא פסוקי אחא הוא מיקן חלתא גברי * ז"ל בשני וחמישי

א משה רבינו ע"ה תקן להם לישראל שיהו קורין בתורה ברבים בשבת ובשני ובחמישי בשחרית כדי שלא יהו שלשה ימים בלא שמיעת תורה. ועורא תיקן שיהו קורין כן בזמנה בכל שבת משום יושבי קרנות. וגם הוא תיקן שיהו קורין בשני ובחמישי שלשה בני אדם ולא יקראו פחות משלשה פסוקים: ב ואלו הן הימים שקורין בהם בתורה בציבור. בשבתות ובמועדים ובראשי חדשים ובתעניות ובחנוכה ובפורים ובשני וחמישי שבכל שבוע ושבו. ואין מפשידין בנביאים אלא בשבתות וימים טובים ותשעה באב בלבד: ג אין קורין בתורה בציבור בפחות מעשרה אנשים גדולים בני חורין. ואין קורין פחות מ' מעשרה פסוקים. וידבר עולה מן המנין. ולא יהיו הקורין הפחות משלשה אנשים. ואין מתחילין בפרשה פחות משלשה פסוקים. ואין משיירין בפרשה פחות משלשה פסוקים. ולא יקרא הקורא פחות משלשה פסוקים: ד שלשה שקראו עשרה פסוקים שנים קוראין שלשה שלשה ואחד ארבעה. ויבין שהיה הקורא ארבעה ראשון או אחרון או אמצעי הרי זה משובח: ה יכל אחד ואחד מן הקורין פותח [א] ספר תורה ומכניס למקום שהוא קורא בו. ואח"כ אומר 'ברכו [ב] את יי' המבורך [ג] וכל העם עונין ברוך יי' המבורך לעולם ועד. והחזר ומברך ברוך אתה יי' אלהינו מלך העולם אשר בחר בנו

מכל העמים ונתן לנו את תורתו ברוך אתה יי' אלהינו מלך העולם אשר נתן לנו תורתו ואת אמת וחי עולם נטע בתוכנו ברוך אתה יי' נתן התורה: ו אין הקורא בתורה רשאי לקרות בשבתות וצ"ט ובראש חודש ובחמ"ט. ומה שכתב בקל"ט כפרי רבינו בשחרית אשבת נמי קאי כלומר בשבת בשחרית דוקא מיקן משא אבל לא בזמנה דקנת עורא היא. ומה שכתב רבינו דקריאה שבת בזמנה היא משום יושבי קרנות כך אמרו שם בגמרא ופרש"י יושבי קרנות יושבי מנייות כל ימות החול עוסקים בסמורה ואין קורין בשני ובחמישי תקון בניצוייהו קריאה ימירה:

ב ואלו הן הימים וכו'. (מגילה ל' ל"א.) מן מה קורא בכל יום מאלו: ואין מפשידין בנביאים וכו'. מפורש במשנה שם (דף כ"א.) דאין מפשידין אלא בשבת וי"ט יום הכפורים ולא חשש רבינו לכחוש יום הכפורים דכלל יום טוב הוא. ומה שכתב שמשפטיין בשעתא בלא. מפורש (שם ל"א.) בט"ז משפטיין אסוף אסופים: **ג אין קורין בתורה וכו'.** משנה ק"ג (כ"ג.) אין פורסין על שמע ואין קורין בתורה בפחות מעשרה. ומ"ש גדולים וצני מורין כבר נבאר בפ"ק ח' לכל דבר שנקדשה אין בכלל העשרה עבדים וקטנים והוא הדין לקראת המורה כיון שצריך עשרה כמו דבר שנקדשה: ואין קורין פחות וכו'. שם (כ"א.) מני רב שימי. ומ"ש ולא יהיו הקורין וכו'. שם במשנה ובפ' מרובה ב"ק (דף פ"ג.) דבשני ובחמישי ובשבת בזמנה אין קורין פחות מנ' אנשים ובשאר הימים שקורין בהם בתורה קורין יותר משלשה כמו שיתבאר: **ד אין מתחילין וכו'.** ואין מפשידין וכו'. (מגילה דף כ"ב.) מימנע דר' תנחום אריב"ל: ולא יקרא הקורא וכו'. משנה שם (כ"א.) כ"ד.) הקורא בתורה לא יפחות מנ' פסוקים: ד שלשה שקראו וכו' עד חרי זה משובח. מימנע דרבא (שם כ"א.) והכוונה לומר דלכ"א מהקורין שקרא ארבעה איכא למימר דשפיר עבד: **ה כל אחד פון הקורין וכו'.** שם (ד' ל"ב.) ת"ר פותח ורואה גולל ומנכר וסודר ופוסח וקולא דברי ר"מ רבי יהודה אומר פותח ורואה ומנכר וקולא. פי' שפוחט ורואה אותו פסוק שיש לו להסתמל ולקרות וגולל ס"מ ומנכר ברכת המורה לפני קריאתה וסודר ופוחט וקולא דר"מ. ואמרינן בגמרא דטעמא דר"מ כדי שלא יאמרו ברכות כחובות בתורה ואיפסיקא בגמרא הלכה כר' יהודה ואף על פי כן כתב רבינו שספק גולל ואחר כך מנכר משום דק"ל ז"ל דע"כ לא פליגי רבי יהודה אלא בתחלה דלריך למתרה לגולל והדר לפסוח ולקרות אבל בסוף דאין שם טעם יומע גולל ואחר כך מנכר דהוית טיב אל תקרי רב כ"ל. אחר כך מלאמי בשבתות סופרים פי"ג כחז כדברי רבינו והוא מהטעם שכתבתי:

ו אין הקורא בתורה בו'. מימנע דרב סקלא בטעמה פ"ק אלו נאמרים (דף ל'.) קרא

מכל העמים ונתן לנו את תורתו ברוך אתה יי' אלהינו מלך העולם אשר נתן לנו תורתו ואת אמת וחי עולם נטע בתוכנו ברוך אתה יי' נתן התורה: ו אין הקורא בתורה רשאי לקרות בשבתות וצ"ט ובראש חודש ובחמ"ט. ומה שכתב בקל"ט כפרי רבינו בשחרית אשבת נמי קאי כלומר בשבת בשחרית דוקא מיקן משא אבל לא בזמנה דקנת עורא היא. ומה שכתב רבינו דקריאה שבת בזמנה היא משום יושבי קרנות כך אמרו שם בגמרא ופרש"י יושבי קרנות יושבי מנייות כל ימות החול עוסקים בסמורה ואין קורין בשני ובחמישי תקון בניצוייהו קריאה ימירה: **ב ואלו הן הימים וכו'.** (מגילה ל' ל"א.) מן מה קורא בכל יום מאלו: ואין מפשידין בנביאים וכו'. מפורש במשנה שם (דף כ"א.) דאין מפשידין אלא בשבת וי"ט יום הכפורים ולא חשש רבינו לכחוש יום הכפורים דכלל יום טוב הוא. ומה שכתב שמשפטיין בשעתא בלא. מפורש (שם ל"א.) בט"ז משפטיין אסוף אסופים: **ג אין קורין בתורה וכו'.** משנה ק"ג (כ"ג.) אין פורסין על שמע ואין קורין בתורה בפחות מעשרה. ומ"ש גדולים וצני מורין כבר נבאר בפ"ק ח' לכל דבר שנקדשה אין בכלל העשרה עבדים וקטנים והוא הדין לקראת המורה כיון שצריך עשרה כמו דבר שנקדשה: ואין קורין פחות וכו'. שם (כ"א.) מני רב שימי. ומ"ש ולא יהיו הקורין וכו'. שם במשנה ובפ' מרובה ב"ק (דף פ"ג.) דבשני ובחמישי ובשבת בזמנה אין קורין פחות מנ' אנשים ובשאר הימים שקורין בהם בתורה קורין יותר משלשה כמו שיתבאר: **ד אין מתחילין וכו'.** ואין מפשידין וכו'. (מגילה דף כ"ב.) מימנע דר' תנחום אריב"ל: ולא יקרא הקורא וכו'. משנה שם (כ"א.) כ"ד.) הקורא בתורה לא יפחות מנ' פסוקים: ד שלשה שקראו וכו' עד חרי זה משובח. מימנע דרבא (שם כ"א.) והכוונה לומר דלכ"א מהקורין שקרא ארבעה איכא למימר דשפיר עבד: **ה כל אחד פון הקורין וכו'.** שם (ד' ל"ב.) ת"ר פותח ורואה גולל ומנכר וסודר ופוסח וקולא דברי ר"מ רבי יהודה אומר פותח ורואה ומנכר וקולא. פי' שפוחט ורואה אותו פסוק שיש לו להסתמל ולקרות וגולל ס"מ ומנכר ברכת המורה לפני קריאתה וסודר ופוחט וקולא דר"מ. ואמרינן בגמרא דטעמא דר"מ כדי שלא יאמרו ברכות כחובות בתורה ואיפסיקא בגמרא הלכה כר' יהודה ואף על פי כן כתב רבינו שספק גולל ואחר כך מנכר משום דק"ל ז"ל דע"כ לא פליגי רבי יהודה אלא בתחלה דלריך למתרה לגולל והדר לפסוח ולקרות אבל בסוף דאין שם טעם יומע גולל ואחר כך מנכר דהוית טיב אל תקרי רב כ"ל. אחר כך מלאמי בשבתות סופרים פי"ג כחז כדברי רבינו והוא מהטעם שכתבתי:

מכל העמים ונתן לנו את תורתו ברוך אתה יי' אלהינו מלך העולם אשר נתן לנו תורתו ואת אמת וחי עולם נטע בתוכנו ברוך אתה יי' נתן התורה: ו אין הקורא בתורה רשאי לקרות בשבתות וצ"ט ובראש חודש ובחמ"ט. ומה שכתב בקל"ט כפרי רבינו בשחרית אשבת נמי קאי כלומר בשבת בשחרית דוקא מיקן משא אבל לא בזמנה דקנת עורא היא. ומה שכתב רבינו דקריאה שבת בזמנה היא משום יושבי קרנות כך אמרו שם בגמרא ופרש"י יושבי קרנות יושבי מנייות כל ימות החול עוסקים בסמורה ואין קורין בשני ובחמישי תקון בניצוייהו קריאה ימירה:

ענף יוסף

ג זו יוכבד, תיפא דקראי דהתם בכלב קמשתעי לפ"ז אשתו קאי אכלב אבל עמרם מאן דכר שמיא התם דקאמר אשתו התורה על יוכבד (פ"ת). את ירד זה משה. וכן תרגם רב יוסף אלא שאמר שנקרא ירד דאחית מנא לישראל. וכן הוא במגילה דף י"ג ע"א.

אמרי יוסף

לא קראו אלא משה. איהא בספר הישר בתיה קראתו משה עמרם קרא שמו חבר כי בעבורו חובר עם אשתו אשר נירשה אמו קראתו יקותיאל כי אמרה קרית אל ה' וישיבהו אלהים אליה מרים קראה לו ירד כי ירדה אחריו אהרן קרא שמו אבי נוח כי נוח אבי אמו והיתה מגורשת קת אבי עמרם קראתו אביגדור שבנעורו נגד הפרץ והגורה ולא יספו להשליך זכוריהם אל היאור מניקתו קראתו סוכו שנצנץ בביתה שלשה ירחים ישראל קרא שמו שמעיה בן נתנאל כי שמע אח"כ תפלתו בעד ישראל.

באור מהר"פ

ואשתו וגו'. (ד"ה א' ד' ט"ו י"ח) ובנו כלב בן יפונה עירו אלה ונעם ובני אלה וקנו. ואשתו היהודיה ילדה את ירד אביגדור ואת חבר אבי שוכו ואת יקותיאל אבי נוח ואלה בני בתיה בת פרעה אשר לקח מרד ואשתו היהודיה זו יוכבד תימה דקראי דהתם בכלב משתעי כמו שהוצענו המקראות כאן ואשתו אכלב קאי כאשר יראה המעיין והן דריש כסוף בנות הדרש אשר לקח מרד זה כלב וכן מבואר (בפ"ק דמגילה דף י"ג א') וכי ירד שמו הלא כלב שמו ופירש"י וז"ל שבכלב משתעי קרא אכלב עמרם מאן דכר שמיא התם דקאמר ואשתו היהודיה קאי על יוכבד וצ"ע מאד מאד.

ירי משה

חבר שהעביר הפורעניות מלבווא. פי' ולשון חבר הוא כמו חובר חבר שפירושו הוא שמעכב ומונע פורעניות של נחשים מלבווא ועל שם זה היה נקרא חבר שהעביר פורעניות מלבווא בעולם. ולי נראה ששני טעמים הוא אחד אחרי שחבר בניס לאביהם עכב הפורעניות מלבווא ולפ"ז לא צריך לד"א.

ליקוטים

ג שהוריד התורה. כי התורה העלינה במציאותה היא למעלה כנודע, אך נלכשה במאמרים שיכולים התחתונים לקבלה. שהוריד השכינה. להיות שפעה

הימים כו'. ועי' בשמ"ר פ' י"ח ס"י ג' שהם שייכים להבנת דברי המאמר המופלא הזה. שהעמידה יהודים בעולם. כמ"ש שמ"ר פ"א ס"י י"ג ג"כ על יוכבד שנקראת שפרה שהעמידה ישראל וכו' ע"ש. והנה שם יהודים לא

וְהָאֵתְּוּ הַיְהוּדִים יְלֵדָה אֶת

יְרֵד אַבִּיגְדֹר וְגו'. וְאֵתְּוּ הַיְהוּדִים.

זו יוכבד. וכי משבטו של יהודה

היתה והלא משבטו של לוי היתה

ולמה נקרא שמה יהודיה, על שם

שהעמידה יהודים בעולם. ילדה

את ירד. זה משה. ר"ח בר פפא

ור' סימון. ר"ח בר פפא אָמר

ירד, שהוריד את התורה מלמעלה

למטה. דָּבָר אַחֵר, ירד. שהוריד

את השכינה מלמעלה למטה. אָמר

ר' סימון אין לשון ירד אלא לשון

מלוכה, פָּמָה דְּתִימְר (תהלים עב ה)

וְיָרֵד מִיָּם עַד יָם, וּכְתִיב (מ"א ה ד)

כי הוא רדה בכל עבר הנהר.

אַבִּיגְדֹר. ר' הוּנָא בְּרַ אַחָא אָמר

הַרְבֵּה גּוֹדְרִין עֲמְדוּ לְיִשְׂרָאֵל

וְזֶה הִיָּה אַבִּיהֶן שֶׁל פֶּלֶן. (דה"א

ד יח) חָבֵר. שְׁחַבֵּר אֶת הַבָּנִים

לְאַבְיָהֶן שֶׁבְּשָׂמַיִם. דָּבָר אַחֵר,

חָבֵר. שְׁהַעֲבִיר הַפּוֹרְעָנוּיּוֹת מִלְּבוּא

בְּעוֹלָם. (שם) אָבִי סוּכּוֹ. שְׁהֵיָה

אַבְיָהֶן שֶׁל נְבִיאִים שְׂסוּכִים בְּרוּחַ

הַקֹּדֶשׁ. ר' לוי אָמר לְשׁוֹן עֲרַבִי

הוא, בְּעֲרַבֵי קוֹרִין לְנְבִיא סַכְיָא.

(שם) יְקוּתִיאֵל. ר' לוי וְר' סִימָא

אָמר שֶׁעָשָׂה אֶת הַבָּנִים מְקוּיִן

אָבִי זְנוּחַ. זֶה מֹשֶׁה שְׁהֵיָה אָב

לְמַזְנוּחֵיהֶם שֶׁהִזְנוּחֵיהֶם מֵעַבְדֵי זָרָה, הָדָא הוּא דְּכַתִּיב (שמות לב

כ) וַיִּזְרַע עַל פְּנֵי הַמַּיִם וְגו'. (דה"א ד יח) וְאֵלֶּה בְּנֵי בְּתִיָּה בַת

פְּרָעָה. ר' יְהוֹשֻׁעַ דְּסַכְנִין בְּשֵׁם ר' לוי אָמר לָהּ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבְּתִיָּה בַת פְּרָעָה

מתנות כהונה

ג שהעמידה יהודים וכו'. כי הימה המילדת נמארים ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מלרים ומחין את הילדים וכל הכופר נע"ו נקלה יהודי כלאימא פ"ק דמגילה. וירד. פי' מלך ומשול. גודרין. חידושי הרד"ק

הדין קריא וכתבם שמעיה וכו'. לפ"ז משמע שמשה כתב והיקן כל המשמרות הכתובים בד"ה שם. אבל (בתענית כ"ז) וכירושלמי שם חולק ע"ז ע"ש.

חידושי הרש"ש

ג ירד שהוריד את התורה מלמעלה למטה. ובמגלה י"ג א' איתא שירד להם לישראל מן בימיו. אבי סוכו שהיה אביהן כו'. ושם במגילה איתא שנעשה להם לישראל כסוכה. אָמר לָהּ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וכו' לָא הִיָּה בְּנֵךְ וקראתיו בנך. ג"ל שהוא לנקה נוכחת בכנוי נסתר והוא שיה למדבר בעדו עם הכנויים השייכים בשניהם כידוע בחכמת הדקדוק ע"י לוח הכנויים. ועי' רד"ק בירמיה ב' למטה בארץ וידוע כי הדבר הנעלה המשפיל ערכו להזדקק למטה נקרא בבחינה זו בשם ירידה. והירידה גופה היא מעלתה (אשד הנחלים).

שמות ואינן אלא אחד כענין ירד ואביגדור וכל הני דמזכיר הכא. וכן ישר ושובב וארדון וזולתם. דמיתו בש"ר פ"א ובצלאל וראיה ושובל וזולתם דמיתו שם פ"מ. ועוד הרוב ענינים הנזכרים בד"ה נזכרו בספר מלכים ושאר דוכתי. להכי קאמר שלא

ניתן ד"ה אלא לידרש ששמות רבים נאמרו על אחד לרמוז הדרשות שנדרשו בהם ואינם שמות אנשים מחולפים. שהעמידה יהודים. שהיתה שפרה שפרו ורבו ישראל על

ידה וגם ותחינה את הילדים כדלעיל ש"ר פ"א. שהוריד את התורה. כי התורה העלינה במציאותה היא למעלה. כנודע. אך נלכשה במאמרים שיכולים התחתונים לקבלה. שהוריד את השכינה. מרקיע השביעי לארץ.

וכראי בב"ר פ' י"ט. לְשׁוֹן מְלִיכָה. ומשה איקרי מלך כרכתיב ויהי בישרון מלך. וירד. פי' מלך ומושל. גודרין. פרצתן של ישראל ועושין גדר לתורה ומצות. שחיבר את

הבנים כו'. ע"י הקמת המשכן כמ"ש ושכתי בתוכם [הגרא]. שהעביר הפורעניות. וחובר לשון חובר חבר שמעכב פורענות הנחשים ע"י לחישתו. ור"ל שאם לא קבלו ישראל את

התורה היה נחרב כל העולם. וע"י קבלת התורה נתבסס העולם. והיינו דקאמר שהעביר הפורעניות מלכא בעולם. שסוכים ברוח הקדש. הבטה שאינה בהירה כל כך נקראת

בלשון ארמית סכיא. וכל הנביא"י היה בלא אספקלריא המאירה. אך משה היה אבי כל הנביאים באספקלריא המאירה. מקוין לאביהם. דרש יקותיאל קריתו אל בסירוס אותיות. שהיה אב למוזניחים. כי רבים אחרים

עשו כן כנון אסא יאשיה וחוקיהו שהעבירו עבודות זרות ומש"ר הגדיל לעשות מכולם.

גודרין פרצתן של ישראל ועושין גדר לתורה ולמצות. חבר. שהעביר פי' קיי היה הנר נה"ל נחילוף אה"ע והוא כמו העביר שאין הגדת העי"ן נכח כ"כ. שסוכים. שרואין ומסמלנין. סכיא לשון חידושי הרד"ק

הדין קריא וכתבם שמעיה וכו'. לפ"ז משמע ששמה כתב והיקן כל המשמרות הכתובים בד"ה שם. אבל (בתענית כ"ז) וכירושלמי שם חולק ע"ז ע"ש.

חידושי הרש"ש

ל"ד על תיבת ומצאתים. כי כן מצינו שאמר הכתוב ויהי לה לכן וכמו שאמרו במדרש שם שהיתה מנשקת ומחבבת כו' כאלו הוא בנה. וכן האברבנאל פירש כי מן המים משיתיהו שהיא לנוכחת וביאור שם הביאו ע"ש. בד"א ראיתי וקראתו הוא טעות כי אם אתה קורא קראתו הוא לנקה נסתרת ואם קראתו הוא לזכר נוכח.

למטה בארץ וידוע כי הדבר הנעלה המשפיל ערכו להזדקק למטה נקרא בבחינה זו בשם ירידה. והירידה גופה היא מעלתה (אשד הנחלים).

וקראתו בנך. כמה שנאמר ויהי לה לבן. בתיה בת יה. אע"פ שלא מצאנו לה שם אחר. ודרשו טעם לשמה כדרכם ז"ל למידרש שמות. בעצת אביה. שצוה לאבד ילדי העברים והיא הצילה את משה. זה הציל את הצאן.

על ידי ששכל עצת מרגלים כדכתיב ויהם כלב את העם. ואע"פ שגם יהושע היה עמו. לא היו חוששים לו. ששתקוהו כדאי"ל בסוטה. ועוד שכלב רימה אותם שאמר להם אני עמכם בעצה. ולכן אמרו נאמן עלינו כלב. ועל ידי זה היה יכול להשתיקם כדלקמן בבב"ר פ"ו. ש"ע"י דבורו של כלב נתרפו ידיהם קצת מתולונתם. ואלולי זה היו נאבדים מיד. את הרועה. זה משה. בן שנתנה לו תורה מיד ליד. הרש בן נתנאל בן שנתן אל לו התורה מיד ליד. וכתב היפ"ת לא ידעתי מי הזיקים לפרש מקרא זה על משה שלא כפשוטו ונפשטו מדבר מה שהיה בימי דוד שתיקן כל המשמרות הכתובים כד"ה שם וכתבם הסופר שמעיה והפיל גורלותן דלא דמי לדלעיל מדכתיב אלה בני בתיה איכא הוכחה אל הדרשא. סופרן של ישראל. שניא כי שם חלקת מחוקק ספון ומדבר במשה ומת"כ. שויתר הקדוש ברוך הוא על ידו כו'. ע"ד דאי לקמן פ' י"ד שאמר אהרן מוטב שיתלה הסרחון בי ולא בישראל. ואמר הקב"ה לאהרן אהבת לצדק את בני ושנאת מלחייבם חז"ק שמכל שבטו של לוי לא נבחר לכ"ג אלא אתה ע"ש המשל לזה. הרי שאם עשו ישראל בעצמם לא היה להם תקנה ח"ו. אך ע"י שעשה אהרן והקב"ה ידע טוב כוונתו שבנאו לשם הקב"ה כדאי"ל התם חשב זה לו לזכות וישראל ניצולו ג"כ. שויתר. דרש אביתר נוטריקון אב יתר כלומר הקב"ה ויתר על ידו מעשה העגל ומת"כ. הלא אהרן אחיך הלוי. ר"ל דכי היכי דאהרן איקרי לוי ע"ש משפחתו אף על פי שהיה כהן כן יצדק לומר במשה אף למאן דאמר שהיה כהן.

משה לא היה בנך ויקראתו בנך, אף את לא את בתי ויאני קורא אותך בתי שנאמר אלה בני בתיה, בת יה. (שם) אשר לקח לו מרד. זה כלב. ר' אבא בר פהנא ור' יהודה בר סימון. חד אמר זה מרד בעצת מרגלים וזו מרדה בעצת אביה, יבא מרד ויקח את המורדת. וחד אמר זה הציל את הצאן וזו הצילה את הרועה. עשרה שמות נקראו לו למשה, ירד, חבר, יקותיאל, אביגדר, אבי סוכו, אבי זנוח. ר' יהודה בר' אלעאי אמר אף טוביה שמו, הךא הוא דכתיב (שמות כ א) ותרא אתו פי טוב הוא, פי טוביה הוא. ר' ישמעאל בר אמי אמר אף שמעיה שמו. אתא ר' יהושע בר נחמיה ופרש הדין קריא (דה"א כד ו) ויכתבם שמעיה בן נתנאל הסופר וגו'. שמעיה. ששמע יה תפלתו. בן נתנאל וגו'. בן שנתנה לו תורה מיד ליד. הסופר. שהיה סופרן של ישראל. הלוי. שהיה משבטו של לוי. לפני המלך והשרים. לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא ובית דינו. וצדוק. זה אהרן הכהן. ואחיהמלך. שהיה אחיו של מלך. בן אביתר. שויתר הקדוש ברוך הוא על ידו מעשה העגל. ר' תנחומא בשם ר' יהושע בן קרחה אמר אף לוי היה שמו על עקר משפחתו. (שמות ד יד) הלא אהרן

עשרה שמות וכו'. וצ"ע למה אינו חושב בן נתנאל וכן הסופר וכן אביתר. כי טוביה. ע"י שמ"ר פ' א' ס"י כ' שזהו דעת ר' ישעיה אך דעת ר"י על שהגון לנביאות וע"י בפירושי שם וע"י בסוטה שם דף י"ב דעת ר' יהודה וצ"ע כאן. אף שמעיה וכו' ויכתבם שמעיה. פירוש מאמר זה בנוי על יסודי התורה שעל כתיב להבין דברי חכמים וחדיותם. על פי המבואר בכרייתא דל"ב מדות מדה י"ז וז"ל כיוצא בו ומשפחות בני קהת ומשפחות בני הגרשוני ומשפחות בני מררי וכו' אבל לא מציינו שצוה הקב"ה את בניו להיות כ"ד משמרות והיכן שמענו אלה פקודתם לעבודתם לבא לבית ה' כמשפטם ביד אהרן אביהם כאשר צוה ה' אלהי ישראל מלמד שמצוה זו מימי משה ואהרן הרי מפורש שמצוה זו של כ"ד משמרות כהונה היה ביד משה ואהרן והנה בד"ה כ"ד מפסוק ה' ו' שמדבר שם מתיקון המשמרות כתוב שם ויחלקם בגורלות וגו' ויכתבם שמעיה בן נתנאל הסופר וגו' עד פסוק י"ט אלה פקודתם וגו' והפסוקים מכחישים תחילה תלה בדוד ושמעיה הסופר והשרים ואחר כך אמר ביד אהרן ולא כתב שהמצוה היה ע"פ משה רק ביד אהרן. ועוד הלא כתיב בשמואל ב' כ"ד ושרי' סופר ובשמואל ב' כ"ה ושיא סופר וכאן כתיב שמעיה בן נתנאל הסופר הלוי משמע הסופר הידוע ולא נזכר בשם זה בכל התנ"ך ועוד דקדוקים שלא רציתי להאריך כאן ע"כ דרשו להכריע מדת ממעל שמ"ש ויכתבם שמעיה הכוונה באמת על משה שהוא סופרן של ישראל הידוע ובראש הענין הודיע שמשה כתב המצוה ובסוף כתב שהיתה המצוה ממשה ביד אהרן שיעשה אהרן הסידור שהוא אביהם ושרם ובוה הכריע הכחשת הפסוקים הנ"ל ומקצת דברים אלו כתבתי בספרי מדרש תנאים במדה הנ"ל ומה שקצרתי כאן הארכתני שם וכן בהיפך.

מתנות כהונה

משה היה מלכן של ישראל שנאמר ויהי נישורון מלך ועל ידו ויתר הקב"ה על מעשה עגל. ודרש אביתר כמו ויתר נישורון ב' ניו"ו כמשפט אומיות נומ"ף או אביתר נוטריקון אז יתר כלומר הקב"ה ויתר על ידו מעשה עגל וכל אלו שמות דכתיב אללס בן לא קחשינ שס צפני עלמו.

חידושי הרד"ך

הכהן. אפשר דרש שהצדיק הדין עליו כמ"ש וידום אהרן. אף לוי היה שמו. ר"ל ז"ש הסופר מן הלוי לשון יחיד ולא מן הלויים כמ"ש בכ"מ. דרש"י ליה על לוי יחיד ששמו כן.

סוכו ללעיל. זה הציץ את הצאן. אללס המרגלים דכתיב ויהם כלב וגו' ודרש מרד לשון הללה והפרשה מל' חז"ל אין רודין את הפמ שפי' מורידין ומפרישין. שהיה סופרן של ישראל. זה שנאמר כי שם חלקת מחוקק ספון ומדבר נמשה. בן אביתר. זה משה נטעם הכמוז אחיו של אהרן המלך הנקרא בן אביתר וזה

לפני מלך מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא. מפני שכתוב כאן המלך סתם. ולחלון שם במשמרות הלויים כתיב לפני הוד המלך. לכן דרש ליה על מ"ה. וצדוק זה אהרן

מסורת המדרש

ה מרגלים דה"ל פ"ד פסוק י"ט. פד"ל פמ"ט. ו לקיט שמות רמו קמ"ל. מרגוס דה"ל פכ"ד פסוק ו'.

ענף יוסף

זה הציץ את הצאן. אע"ג דמאי דאקרי כלב מרד ע"כ משום דמרד בעצת מרגלים. מכל מקום כפירא ליה שאין המרד המיון לענין בת פרעה. אבל המונם בענין ההצלה. ומפני שעי"י מרדו בעצת מרגלים היה סיבה להציל את ישראל קראו כאן מרד (פ"ה). בן שנתנה לו תורה. קשה אמאי לא מני נמי נתנאל בשמות משה. זאי משום דכתיב בן כמו שכתב המת"כ הרי אביתר ואבי סוכו דכתיב בהו אב ומני להו כיון דמוריס על עניינו. ושנא משום דכתיב שמעיה ברישא ראי נתנאל נמי שמו הרי לאקדומו כיון דקבלת התורה קדמה לעלל והמקומות שהתפלל עליהם.

באור מהרי"פ

לא היה בנך ויקראתו בנך. הכוונה על מה שנאמר (שמות ב' י') ויהי לה לבן. עשרה שמות וכו'. אולי הוא חושב אבי גרור לשני שמות וכן אבי סוכו וכן אבי זנוח. ופירש הדין קריא. (ד"ה א' כ"ד ו) ויכתבם שמעיה בן נתנאל הסופר מן הלוי לפני המלך והשרים וצדוק הכהן ואחיהמלך בן אביתר וראשי האבות לכהנים וללויים בית אב אחד אחוזו לאלעזר ואחוזו אהרן לאיתמר וכתב היפ"ת לא ידעתי מי הזיקים לפירוש זה שלא כפשוטו. אף לוי היה שמו. פי' שם העצם שלו היה לוי וצ"ע דהמקרא שמביא לראיה אינה מוכח ממנו. ועיין יפ"ת.

ידי משה

מרדה בעצת אביה. שאביה גזר כל הבן הילוד וגו' והיא הצילה למשה. זה הציץ את הצאן. פי' ישראל. וזו הציצה את הרועה. פירוש משה.

ליקוטים

לא את בתי. כלומר אף שהיתה בת אל נבר עכ"ז נקראת בתיה שדבקה בה. זה מרד כו' וזו מרדה. להורות שהיה סוגם אחד בתוכנתם המוכה וכו' מרדו בעצת זולתם ולקחו דרך המוכה לעצמם. וע"כ נדרונו יחד כי הדומים בתכונתם ראויים שיתאחדו יחד (אשד הנחלים).

מסורת המדרש

ז פרי"ט פ"ט"ח. ח ילקוט לר"ן כמו ע"ג.

באור מהר"פ

ומשה הרי י' ולפי זה אביגדור נחשב רק לשם אחד וכן אבי טובו וכן אבי זנוח. ד שהקדוש ברוך הוא הורג וכו'. אולי ע"ד יפקוד ה' על צבא המרום במרום תחלה היינו שמפיל השר ואח"כ על מלכי האדמה באדמה ועיין יפ"ת.

ידי משה

ד אלא מלמד שהקדוש ברוך הוא מכה ואברהם היה רודף. פירוש לפי שהמכה היה הקב"ה לפיכך הקדים המכה לרדיפה משום כבודו של הקב"ה אבל באמת הרדיפה היה תחלה ודו"ק.

ליקוטים

בשם שקראתך בתיה. כי זה הוא השם הראשון שניצל מהמים לכוון תמיד על הצלתה אותה. ר"ע רכל מה שמביא כאן הוא רק להורות על מעלת משה שנקרא ביוד שמות להורות על מעלתו ובאגב דרש כמה חביבין הגרים ולכן חביבה בתיה בה פרעה שנסאר שמה שכנה למשה. וכל זה למען הסיים אך משה גדול מכולם וכמו שמסיים שמכילן לא קרא הריבור כי זאת היא סגנון הדרבים. ד דברת בחזון וגו' מדבר באברהם. כוונת המשוור לפאר מעלת דוד כמו שאומר אחר מצאתי דוד עבדי. וכאומר בשם ה' אז בימים הראשונים דברת בחזון על אברהם איש חסידך ונתת לו נבואה נ"כ. אך עתה מצאתי דוד עבדי ליתן לו נבואה תפארת. וכן כשרשו על משה פירושו נ"כ ככה (אשד הנזילים). כריבור ובחזון. ידוע כי הנבואה מעלות מעלות יש. זה למעלה מזה. ונקראת כעשר לשונות וכל דיבור מיוחד מורה על מעלה מה. וא"כ הדיבור והחזון מורה על שני מעלות ביחד. ויש להסביר מעט, כי יש נבואה ששומע רק קול דיבור לבד בלי ראייה מאומה ויש שבאה רק בראיה לבד בלי שמיעה. ומהראיה הוא מבין הענין העמוק בו חזו החזיון. אך באברהם היו שניהם ביחד דיבור וחזון. לחסידך כו' וחמד לאברהם. באורו. שנתת מדת האמת בכח יעקב ומדת החסד במדת אברהם שע"ז היה חסיד, ואף שהבחירה ביד האדם, עכ"ז התכוונה על מדות נלוות במעט. ודע דהכוונה על מדות עליזות המכוונות למול אלו המדות כנוודע שכפי מדות האדם ופעולותיו למטה יאצל כנוודו מסובו מלמעלה. וזהו הכוונה תתן (מלמעלה) אמת ע"י יעקב וחסד ע"י אברהם והדיבור בו ארוך למבנים (אשד הנזילים).

מכל שמות שנקרא. שמ"ד פרשה א' סי' כ"ו ע"ש עוד. ד כריבור ובחזון. ע"י ב"ר פ' מ"ד סי' ו' שיש עשרה לשונות של נבואה ושחים אלו קשים מהכל ובהם דיבר באברהם. שהקדוש ברוך הוא הורג. פ"י של הורג הוא שטר צלם וצלמם. ולכן יכול

אברהם לרדפם ולהחרימם. וע"י ב"ר פ' מ"ג סי' ג'. מדבר ברוד. מ"ש סוף פ' כ"ו. שלש עשרה מלחמות וכו'. א' ש"א י"ז מלחמת גלית הפלשתי ב' שם י"ח כ"ז ויך בפלשתים מאתים איש וזה לצורך עצמו ג' שם פסוק ל' ויצאו שרי פלשתים ויהי מדי צאתם שכל דוד מכל עבדי שאול. ד' ש"א י"ט פסוק ח. ותוסף המלחמה להיות ויצא דוד הלחם בפלשתים. ה' שם כ"ג פסוק ה' וילך דוד ואנשיו קעילה ו' שם כ"ז פסוק ח' ויפשטו אל הגשורי והגריזי ד' שם למ"ד מלחמת צקלג שתיים אלו לצורך עצמו ח' ש"ב ה' ו' וילכוד את מצודת ציון ט' שם ה' כ' ויבא דוד כבעל פרצים יו"ד שם פסוק כ"ה ויך את פלשתים מגבע עד כואך גזר ויתכן דגם שתיים אלו לצורך עצמו כמ"ש לבקש את דוד אותו לבדו י"א ש"ב ח' א' ויך את פלשתים י"ב שם פסוק ב' ויך את מואב י"ג שם פסוק ג' ויך את הדדעזר י"ד שם ויך דוד בארם ט"ו שם פסוק י"ד וישם באדום נציבים וגו' ט"ז ש"ב י"א פסוק י"ח ויהרוג דוד מארם וגו' י"ז ש"ב י"ב פסוק כ"ט וילחם ברבה וילכדה י"ח ש"ב כ"א ט"ו וישבו כנוב. והחמשה של צורך עצמו א'. מלחמת מאתים ערלות ב' מלחמת הגשורי והגריזי ג' מלחמת צקלג ד' מלחמת בעל פרצים ה' מלחמת ראשי הבכאים.

אחיך הלוי. ומשה, הרי עשרה.

אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה

חייך מפל שמות שנקרא לך איני

קורא אותך אלא בשם שקראתך

בתיה בת פרעה, (שמות ב י) ותקרא

שמו משה. ויקרא אל משה.

ד ר' אבין בשם ר' ברכיה סבא

פתח (תהלים פט כ) אז דברת בחזון

לחסידך וגו'. מדבר באברהם

ושנדבר עמו כריבור ובחזון, ה' דא

הוא דכתיב (בראשית טו א) אחר

הדברים האלה היה דבר ה' אל

אברהם במחזה לאמר. לחסידך.

(מיכה ו כ) תתן אמת ליעקב חסד

לאברהם. (תהלים פט כ) ותאמר

שויתי עזר על גבור. שהרג

ארבעה מלכים בלילה אחד, ה' דא

הוא דכתיב (בראשית יד טו) ויחלק

עליהם לילה וגו'. אמר ר' יצחק

וכי יש לך אדם רודף הרוגים

דכתיב (שם) ויבם וירדפם עד

חובה, אלא מלמד שהקדוש ברוך

הוא הורג ואברהם רודף. (תהלים פט

כ) הרימותי בחור מעם. זה אברהם

שהיה בחור מהקדוש ברוך הוא,

שנאמר (נחמיה ט ז) אשר בחרת

באברהם. דבר אחר, אז דברת

בחזון לחסידך. מדבר ביד

שנדבר עמו בחזון, ה' דא הוא דכתיב (ש"ב ז יז) ככל

הדברים האלה וככל החזון הזה פן דבר נתן אל דוד.

לחסידך. שנאמר (תהלים פו ב) שמרה נפשי פי חסיד אני.

ותאמר שויתי עזר על גבור. ר' אבא בר כהנא אמר שלש

עשרה מלחמות עשה דוד, ורפנן אמרי שמונה עשרה, ולא

המדרגות הקשות. שלש עשרה מלחמות. וגבור בטבע לא יוכל להיות עושה מלחמות רבות ולהצליח בכלם. רק אנכי

שויתי עזר על גבור.

מתנות כהונה

ד רודף. כרוגים דכתיב נישא ויכס והלך וירלפס. שנדבר. עמו בחזון ע"י נמן הנביל.

חידושי הרד"ל

ד שמונה עשרה כו' ה' לצורך עצמו. נראה שוהו פרטן. א' גלית (שמואל א' י"ז). ב' מאתים ערלות (שם יח). ג' ויצא דוד וילחם בפלשתים (שם יט). ד' קעילה (שם כג). ה' גשור גורי ועמלקי (שם כז). ו' צקלג (שם ל). ז' בעל פרצים (שמואל ב' ה). ח' עמק רפאים (שם). ט' מתג האמה (שם ח). י' מואב (שם). י"א הדדעזר (שם). י"ב ארם דמשק (שם). י"ג ארם בני מלח (שהיא מלחמה אחרת והוא אדום כמ"ש בתהלים). י"ד בני עמון (שם). וי"א וי"ב). ועוד ארבעה הן מלחמת ד' בני הרפה (שם כ"א) שנאמר בכ"א מדן ותחי עוד מלחמה (וכפשטי' שהן מלחמות אחרות ערד"ק. ולדרשת חז"ל דו"ך אלחנן את גלית הגת הוא גלית הפלשתי. אפיק חרא ועייל חרא במקומה הא דכתיב (שמואל א' י"ח) ויצאו שרי פלשתים וגו' שכל דוד מכל

ד שמונה עשרה כו' ה' לצורך עצמו. נראה שוהו פרטן. א' גלית (שמואל א' י"ז). ב' מאתים ערלות (שם יח). ג' ויצא דוד וילחם בפלשתים (שם יט). ד' קעילה (שם כג). ה' גשור גורי ועמלקי (שם כז). ו' צקלג (שם ל). ז' בעל פרצים (שמואל ב' ה). ח' עמק רפאים (שם). ט' מתג האמה (שם ח). י' מואב (שם). י"א הדדעזר (שם). י"ב ארם דמשק (שם). י"ג ארם בני מלח (שהיא מלחמה אחרת והוא אדום כמ"ש בתהלים). י"ד בני עמון (שם). וי"א וי"ב). ועוד ארבעה הן מלחמת ד' בני הרפה (שם כ"א) שנאמר בכ"א מדן ותחי עוד מלחמה (וכפשטי' שהן מלחמות אחרות ערד"ק. ולדרשת חז"ל דו"ך אלחנן את גלית הגת הוא גלית הפלשתי. אפיק חרא ועייל חרא במקומה הא דכתיב (שמואל א' י"ח) ויצאו שרי פלשתים וגו' שכל דוד מכל

בבא קמא דף פב

פרי מגדים

משבצות זהב

אש"ל אברהם

נז

יד אפרים

רנ (מג"א ס"ק א) ועיין סימן תקצ"ב סעיף א' וסימן תקצ"ה סעיף ד' כצ"ל:

הגהות והערות

גכ בדפ"ד מנאלת הגה
זו בסוף הסעיף ומההדו"מ
אמ"ד מ"כ"א (באר הגולה)
הועמקה לנאן, וכן כמד
מקור חיים (בבב"ק) שמקומה
כאן, ועיין מאמר מרדכי ס"ק
ז בלריעות ונמשגלות זכ

סוף סימן:
כד עיין סימן תקע"ב
ע"ב: (ג"דיון ב"א)
כה עיין ב"ד"ק סוף סימן
מ"ב ובש"ך ס:

(ג"דיון ב"א)
כז עיין ר"ש ספר משב"ק,
שהוא בשם מהר"ם גס גא
דמעיות מלח:
כח הו"ש"ט ע"פ שמן
המאור:

כח נוסף ע"פ נוסח העור
בגמרא שם, ועיין קדושי
סופרים שם א"כ ד"ק הוא
נוסחה עוד לאשויט:
כט תוקן במהדורת אמ"ד
מ"ב, וכן הוא נוסח העור
בגמרא שם, כ"ל בהערה
הקודמת:

לז נוסף מההדורת אמ"ד
מ"כ"א (באר הגולה):
לא נוסף מההדורת
דיהרנפאלט מ"ב:
לב עיין כ' סיון לא הוכר
מ"א:

לג היינו צ"ל היטב של
הרב מהר"ט ז"ל, אבל בבאר
היטב שלפניו באר"ש [שהוא
מהרב זכריה מענדל ז"ל]
לימא:

לד בדפ"ד
ה"מעני":
דיהרנפאלט מ"ג פוענח
ה"מעני", ועל נוסח זה
הוסף הללו שרד מינח
מ"ל:

לה בוחנתו למקן
דיהרנפאלט
מ"ג הנוסח "ב"ד":
לז א' נוסף ע"פ יד
אפרים ולפיו שרד, והוא
פמ"ג. אמנם בההדו"מ
פלאג מקמ"ה הגיה רק
"תקע"ב סעיף א", וכ"ה נמש
מיש ומקור חיים:

לב מקורו בשג"ל הלקט
סימן נה:
לז עיין ביאור הלכה ד"ה
ישכ"ס דל"ל "ג" שעות",
ועיין ירושלמי ברכות פ"ד
הלכה א ונמנלה הפנים ד"ה
דמי:

לז עיין לשון אליה רבה
שם ומג"א סימן נ"ח ס"ק
ו, ו"ע:
לח הפה"ק צרכה א"ת א'
הי"א כן נ"ש ספר טוונת
ישן:

לו שם כמד כן נדעמ
המ"א, והשיג עליו:
לז תיבת "אש"פ" א"ה
מלשון הגמרא, אלא מלשון
האור ורוע, ו"ע:
לז נוסף מאתר אוצר החכמה

ה שיוצאים. עיין מ"א, ועיין ט"ז אות ג', ועיין אליה רבה אות י"ד
מענית ליכור מחדש מהני מנא, ועיין סימן (תקע"ב) [תקע"ב] וסעיף ז.
והוי יודע, דלמחר קבלת שבת הוה השלמה, היינו מפלג המנחה ואילן מנ'
ומנחה ומניוה, עיין צ"ח יוסף [עמוד נ"ה ד"ה ומ"ש] זוה. הא קודם לזה, אף
שקיבל שבת קודם חפלת ערבית אחר מנחה, לא מהני, ועיין סימן רס"ז
במ"א [ס"ק] א'. ואם כן, כ"כ סיון, אם מתפללים מעריב מפלג המנחה
ואילן, ראשית לכולל בערב שבת א"ס קבלו כן עשה עליהם, וכל שכן שיש
אומרים שהתקנה חמלה כן היה, אבל לקבל שבת קודם פלג מנחה ולטעום
ולתמתיק עם ערבית אסור * . וא"כ עיין רס"א [אש"ל אברהם אות מ"ט]
ובסימן רס"ז [שם אות א] ויבאר עוד לענין מוספת שבת:

רנ א ישיבים. עיין מ"א. בסימן תקע"ב סעיף א' במ"א [ס"ק] א',
יע"ש. ובמוספת שבת אות א', שם מייירי דנדברים הנרכיסי הכנה רבה,
כמו שכתב [מ"א] בסימן תקע"ה [ס"ק] ד', יע"ש. ואם כן דבר שצריך
הכנה רבה, כמו צדק למלוה וכדומה, יש לקנות ביום ממישי. וכל שאין צריך
כל כך הכנה, יש לקנות ביום ששי. מה שכתב [מ"א] זענין (צ"ת) שמה'
(וצ"ת) [ו]הלל, עיין ט"ז [סימן] רמ"ב בסופו. ומה שכתב [מ"א] שכן כמד
רש"י צומט (שמות כ' ט'), צ"ר"א מודחי שם ד"ה נראה לן דזה לכולי
עלמא "תפך" יפה שאין מלוי ככל ע"ת אף הלל מודה שזימין לשבת, ופלוטמיייהו
דנדברים מלואי תמיד, וזוהי י"ל הלכה כצ"ח הלל, יע"ש * . מה שכתב
[מ"א] מלוא לטעום, עיין סימן רמ"ט סעיף ג'. ומכל מקום י"ל טעום
ופולט, עיין סימן תקס"ז סעיף א', ולידע אם צריך מלח ומלחין: ב דה"בין
בעצמו. עיין מ"א. ר"ש פרק הא"ש מקדש [קידושין מא, א]. ואף מדרבנן
מלואו צו יותר מנשלומו, והיינו במקום דאין חילול כבודו בתלמיד חכם, כמו
שכתבתי בט"ז [אות ז], הא כשיש חילול כבודו, גדול כבוד הכריות דומה לא
מעשה דברבנן, וצ"ח ואל מעשה אף דנדבר מורה. וכבר הארכנו בפרט הזה
במקום אחר [שנסתה העמיקס לל' ו; סימן יג משננות זכ אות ה, ואש"ל אברהם
אות מ], אין עת האסקס פה:

הלכות [סעיף א], והכינו את אשר לימא (שמות טו, ה), דרמ"א דהבאה דהיתיה בבקר, דכתיב [שם, כא] וילקטו אותו בבקר. ואפשר בקר ד' י
שעות, והיה מיד, מצוה ביום ששי מיד אם אפשר, ובלבד שיקרא קריאת שמע ותפלה בזמנה, עיין אליה רבה [ס"ק] א'. ואף דצרכיו אסור
לעשות קודם שיתפלל, עיין סימן פ"ט סעיף ג', צרכי שבת מצוה הוה ומותר קודם שיתפלל. ואין לחסיד להתחסד להאריך [ז] בתפלה בערב
שבת יותר מדאי, אליה רבה אות א':

שערי תשובה

רמב" (ח) תענית ה"א. עיין באר היטב. ועיין בשו"ת חוט השני וסימן סו
כשארע יארצייט בתחילה בערב שבת [ולא השלים] אינו צריך
להשלים כשארע אחר כך גם כן בערב שבת, אבל כשהל בחול צריך להשלים.
ועיין שם דאף כשהל בחול בתחילה [והשלים] יש לומר דלא ישרים כשהל
בערב שבת, דמסתמא לא היה קבלתו על ערב שבת כו'. ועיין בשו"ת נחלת
שבועה [ח"ב] סימן נ"ח שכתב גם כן, דאף שחל בחול מכל מקום כשהל אחר
כך בערב שבת אינו צריך להשלים, וכאשר עשה ביארצייט הראשון שאירע
בערב שבת כן יעשה כל ימיו, וכמו שכתוב ביורה דעה [סוף] סימן ת"ב, דלא
כיש טועין לפרש שהכל תלוי ביארצייט הראשון שלאחר י"ב חודש, דליתא,
אלא על יארצייט הראשון שאירע שחל בערב שבת קאמר. ועיין באר"ה רבה
[ס"ק] א'. ובמשבצות זהב [אות ג] כתב להקל כשהל הראשון [ר"ל, שלאחר י"ב
חודש] בערב שבת, ודעתו שאף אם יארע בחול לא ישרים, כי בזמנינו הדרורות
חלושים, ע"ש:

רנ (א) ישיבים. עיין באר היטב. וכתב ברכי יוסף [אות ב] שאם הוא דבר
שאולי לא ימצא ביום שמי והדרב לצורך עונג שבת, יותר טוב לקנותו
ביום חמישי מלבלב המצוה, כמו בהבשר במקום שאפשר שלא יהיה ביום ששי,
וכיוצא, ע"ש: (ב) בעצמו. עיין באר היטב. בשם ה' כוונתו האר"י ז"ל
[מחברת הקדש, ר"ש הספר] הזיעה שאדם מויע בצרכי שבת הם סגולה למחיקת
העונות כמו הרמעות, ולכן צריך לטרוח הרבה בשביל כבוד שבת, ע"ש. וכדאי
גונא כתבו [משנת הסידים, מסכת יוסף פ"ג משנה ג] לענין עשיית המצות בערב
ספח. ועיין בתוספת שבת [ס"ק] ב' [שכתב בהא דמצוה בו יותר מבשלוהו,
ראוי ליהוה גם בסודרת בריית מילה החנונה, ע"ש. והנה, מצינו בקידושין [לב,
ב] במעשה דרבי אליעזר ורבי יהושע שהיו מסובים במשתה בנו של רבן
גמליאל, והיה רבן גמליאל ברבי עומד ומשקה עליהם כו', מצינו גדול ממנו
ששימש כו'. ואמנם בחוות יאיר סימן ר"ה כתב דרוקא תשימש של בזיון אסור,
מה שאין כן בזה שעושה לכבוד לאחרים. ועיין שם דשקיל וטרי בהא דרב
יוסף מצלה ציבי [שכת ק"ט, א], שאינו לפי כבודו. ועיין שם שהביא פלוגתת
הרמב"ם [גולה ואכידה יא, יז] והרא"ש [כ"ב מציא פ"ב סימן כא] לענין השבת אבידה, אם בעל נפש יכול להחמיר להשיב אף שאינו לפי כבודו. ועיין שם דרבנן
לא קפדי ומטפלים עצמם בעשיית סוכה, וכן בשאיבת מים דרך רשות הרבים למצות מצוה, וכן אין מנמיים להטפל בחבורת קברנים בחפירה וכל צרכיו. וגם
הביא שם (דרבי יהודה רב אילעאי) [דרב שמואל בר רב יוחנן] מרקד אתלת [מכותה יז, יז], ע"ש. ועיין בבאר יעקב חלק ח"ו"מ [סימן ח] דמיתת מקדושתו [ע, א].
גבי רב יהודה שאכחה לרב נחמן דעבדי מעקה. וכן הא דהלכו לאטליו של אמאור ליקח בהמה למשתה בנו של רבן גמליאל [מכילתא טו, א], ובמחזיק ברכה
[אות ג] האריך זוה, והביא דברי מהר"ט בקידושין [ע, א ד"ה פורחא] שכתב שרב נחמן רצה לעשות מעקה בעצמו, שהיא מצות עשה וחיוב לברך עליה, ואמרינן
מצוה בו כו', ע"ש. ועיין בברכות [טו, א] בהא דרבי אמי ורבי אסי קטרי גנא לרבי אלעזר כו', ע"ש. ועיין בכתובות פרק מציתא האשה [סו, ב] גבי הילל, פעם
אחת לא מצא עבר לררן לפניו כו', ע"ש:

(ג) ויש אומרים. עיין ט"ז. המחבר סיים בתענית חלום משלים, אף
על גב דכבר כתב בתענית יחיד, יש לומר תענית חלום קיל טפי דלא
קבל במנחה. והר"ב שכתב יש אומרים בתענית יחיד אין משלים,
אפילו הכי יש לומר בתענית חלום אודי להמחבר דמשלים, דבשבת
עצמו יכול להתענות, גם סכנה שמה לא יועיל לבטל החלום כי אם
ישלים, אם כן אין הכרעה בהר"ב לתענית חלום, ולכן ודאי מודי
להמחבר להשלים תענית חלום בערב שבת, וא"י"ה בסימן רפ"ח
יבואר עוד. ומה שכתב ביארצייט, לא הונח לו לומר הואיל ובפעם
אחת חל בחול ולא נתן דעתו אם יהיה בערב שבת, כנדר הוה, דאם
כן בשבת שחל עכ"פ יהא צדקה היתר, עיין יורה דעה [סימן] י"ד
סעיף א' וסימן רט"ו סעיף ב', יע"ש. ומשום הכי אין לומר תענית
ציבור יוכיחו, דלכתחלה קבלו בפירוש כשהל בשבת לא יצומו. אלא
שמע מינה הוא הדין יארצייט לא הוה כנדר, דסתמא כמפרש אם
יחול יארצייט בערב שבת לא יצום קצת שבת. עיין אליה רבה אות
י"א צידד, המיקל כט"ז לא הפסיד, ואם כן כשהל תחלה בערב שבת
ראוי "שיוהר" שלא להשלים (ושל"ה מסכת תענית סוף עמוד העבודה
ד"ה כתב רמ"א כתב ברירה בידו, ואליה רבה שם כתב "יוהרה"), וכשהל
אחר כך בחול צריך להשלים. ויראה להכל תלוי בדעתו, אם תחלה
רצה אף בחול שלם להשלים וישא, אף שבאליה רבה [שם] כתב
לאסור, יע"ש, הדרורות חלושים. ועיין שו"ת חוט השני סימן ס"ו,
ואין בידי כעת, ואפשר לא אמרו אלא בסתם, והבן. ואם אירע פעם
אחת בחול והתנה בפירוש כשיחול בערב שבת לא ישרים, פשיטא
דראוי שלא להשלים לכולי עלמא. ועיין אליה רבה [שם] בזה, יע"ש.
ואף רש"ל מודה בזה * . כשו"ע נחלת צבי הגה אחר מה שכתב
המחבר תענית חלום, ולבוש [סעיף ד] יש לומר טעמיה דנפשיה הביא
יש אומרים, לא הגהות רבו אחר, יע"ש:

רנ (א) ישיבים. עיין ט"ז. עיין ב"י [עמוד לט ד"ה וישכ"ס] תנחומא [ז],
ואינו יודע למה שבקה לימא שכתב הטור [עמוד לט] הביאו

הלכות [סעיף א], והכינו את אשר לימא (שמות טו, ה), דרמ"א דהבאה דהיתיה בבקר, דכתיב [שם, כא] וילקטו אותו בבקר. ואפשר בקר ד' י
שעות, והיה מיד, מצוה ביום ששי מיד אם אפשר, ובלבד שיקרא קריאת שמע ותפלה בזמנה, עיין אליה רבה [ס"ק] א'. ואף דצרכיו אסור
לעשות קודם שיתפלל, עיין סימן פ"ט סעיף ג', צרכי שבת מצוה הוה ומותר קודם שיתפלל. ואין לחסיד להתחסד להאריך [ז] בתפלה בערב
שבת יותר מדאי, אליה רבה אות א':

באר היטב

(ז) ובתענית צבור ישרים. משמע דמענית ליכור לא מהני תנא, ולא
צדיקה תליא מילמא, וכן משמע סימן תקע"ב, [מ"א ס"ק ח]: (ח) תענית
ה"א. נראה דגם היא אומרים מודים דתענית חלוס יש להשלים, דהא אפילו
בשבת עלמא מתענין, אחרונים. ועיין שירי נכסת הגדולה [הגה"ש אות ה] ויד
אהרן [הגה"ש]. ונראה לי דאם מתענה ככל ערב שבת והשלים פעם ראשון,
צריך לנהוג כן לעולם. והוא הדין מי שמתענה תעניתים הכמוזים בסימן תק"פ.
והוא הדין ערב ראש חדש שחל להיות בערב שבת, וכ' סיון שחל בערב שבת,
מ"א [ס"ק ח] [ג]. ולענין יאר צייט בערב שבת, כתב ה"ב"ם [עמוד לט ד"ה
והמתענין דאם בתחלה כשהתחיל להתענות אירע יום ו', וזהו שיקבל עליו שלא
ישלים, לומר צייט הוה כמו נדר, וכיון שלא השלים בתחלה שזו אינו צריך
להשלים. אבל אם אירע בתחלה בימות החול והשלים, נעשה כנדר וצריך להשלים
אף אם יחול אחר כך ביום ו', עכ"ל. נמלא למידן, אם חל פעם הראשון היאר
צייט ביום ו', אם לא השלים אז אינו צריך להשלים כל ימיו אם חל היאר צייט
ביום ו'. ואם השלים אז, או שחל היאר צייט ראשון באמצע השבוע, דאז חייב
להשלים מדינה, אז צריך להשלים כל פעם שחל יאר צייט שלו ביום ו'. וט"ז
[ס"ק ג] חולק, וכתב דלא מקפדי דרך נדר אלא אם כן דעמו שיהנוג כן לעולם.
על כן המיקל לא הפסיד, ונפרט מי שמטענר, ע"ש. ועיין ביורה דעה סימן
מ"ב ס"ק י"ב מה שכתבתי שם [ג]. והעולם נהגו כהצ"ח, ועיין בשבועה נמלה
שענה [מ"ב] סימן (נ"ג) [נתן] פסק בהט"ז:

רנ (א) ישיבים. ויותר טוב לקנות ביום ששי מניום ממישי, ויאמר על כל
דבר שקונה זהו לכבוד שבת, כתיב. ומלוא להכין לרבי שבת מחד בשבחה,
כי גם הלל מודה בזה, דרכי משה, עיין מ"א [ס"ק א]. ויתור בשבחה ככל
ערב שבת, כי דומה לעולם הבא, מי שטרט בערב שבת [עצוה ז"ה ג, א] וכו'.
יש לפנות קורי עכביש שבצית, מולאות חיים [מ"א ר"ש סימן רסג]. ומלוא לטעום
מכל התבשילין בערב שבת, האר"י ז"ל, [מ"א כאן ס"ק א]: (ב) בעצמו.
והוא הדין ככל מלוא, מלואו צו יותר מנשלומו, [מ"א ס"ק ב]:

הרמב"ם [גולה ואכידה יא, יז] והרא"ש [כ"ב מציא פ"ב סימן כא] לענין השבת אבידה, אם בעל נפש יכול להחמיר להשיב אף שאינו לפי כבודו. ועיין שם דרבנן
לא קפדי ומטפלים עצמם בעשיית סוכה, וכן בשאיבת מים דרך רשות הרבים למצות מצוה, וכן אין מנמיים להטפל בחבורת קברנים בחפירה וכל צרכיו. וגם
הביא שם (דרבי יהודה רב אילעאי) [דרב שמואל בר רב יוחנן] מרקד אתלת [מכותה יז, יז], ע"ש. ועיין בבאר יעקב חלק ח"ו"מ [סימן ח] דמיתת מקדושתו [ע, א].
גבי רב יהודה שאכחה לרב נחמן דעבדי מעקה. וכן הא דהלכו לאטליו של אמאור ליקח בהמה למשתה בנו של רבן גמליאל [מכילתא טו, א], ובמחזיק ברכה
[אות ג] האריך זוה, והביא דברי מהר"ט בקידושין [ע, א ד"ה פורחא] שכתב שרב נחמן רצה לעשות מעקה בעצמו, שהיא מצות עשה וחיוב לברך עליה, ואמרינן
מצוה בו כו', ע"ש. ועיין בברכות [טו, א] בהא דרבי אמי ורבי אסי קטרי גנא לרבי אלעזר כו', ע"ש. ועיין בכתובות פרק מציתא האשה [סו, ב] גבי הילל, פעם
אחת לא מצא עבר לררן לפניו כו', ע"ש:

פ"ב יב

(א) מ"ז ס"ק א' ע"פ פי שבער חל התענית, כ"ל [לז]: (* שם ביורה
דעה סימן ר"ד, כ"ל [לז]: (מ) מג"א ב"ה הכתובים בסימן תק"פ, כ"ל:
שלחן ערוך השלם <מהדורת פריעדמאן> - ד א"ו"ח (ד רמב" - ש / קארן, יוסף בן אפרים {עמוד 78} {726077})
ד, כ"ל:
הורפס מאתר אוצר החכמה

ד. מדברי הרמב"ם פרק ל' מהלכות שבת [הלכה ז']:
 רנא א. פסחים ג' [ט"ז]:
 ג. טור [עמוד ז'] והמרדכי [פסחים רנז תרג] בשם רבי מאיר [מריטנבורג]:
 ג. רש"י סס בגמרא ד"ה מן המנחה לגירסת ר"א מזרחי [בגיאורו לסמ"ג ריש לאין עה]:

רנא א העושה מלאכה. אבל פרקמטיא שרי, וכן משמע בגמרא [פסחים ג, ב] בעובדא דבני צינן, וכן משמע סוף פרק ז' לשנת [נה, ב] דתקיעה שניה היה לנטול העיר ותנויותיה: ב מן המנחה ולמעלה. ומונעין אותו, אבל אין עונשין אותו (סמ"ג סוף לאין עה): ג סימן ברכה. מלכות מלאכה: ד מנחה גדולה. היינו בשש ומחלה. וי"ע, דלמרינן בגמרא [שבת דף ל"ה ע"ב] תקיעה שניה היתה להבטיל העיר (ממלאכה) [ו תנויותיה, והטור כתב סימן רנ"ו [עמוד עו] תקיעה ראשונה היתה במנחה, ואפילו אם תמנא לומר דהיתה במנחה גדולה מכל מקום שניה היתה הרבה אחר מנחה גדולה, שמע מינה שהיו עושין

אח"כ. ועוד קשה ה"א דבחור"מ סימן של"א [עמוד ג] כתב [הטור] [בשם ירושלמי] שנה מניעה פ"ו הלכה פ"ו [א] דפועל רריך לעשות אלא צעל הבית [ו] עד סמוך לשקיעת החמה, שיוכל ללנות לו דג קטן, והיינו תקיעה שלישית, ומשמע התם לריך לעשות בשדה עד זמן הזה, ובגמרא [שם] אמרינן דתקיעה ראשונה נכנסו אותן שבשדות. ואפשר לומר דהירושלמי מדינא קאמר דפועל רריך לעשות, אבל אינו רואה סימן זכרה, לכן תקנו חכמים תקיעות שיתבטלו אחר כך, ומכל מקום קושיא ראשונה במקומה עומדת למאן דאמר מנחה גדולה. ולכן נראה לי כמאן דאמר מנחה קטנה:

אין והיה אלא מיד, שנאמר [שמואל א' י, מ] והיה כי קם הפלשתי: (ב) ויש להשיחו ב"י. מדכתיב [שמות סס] והכינו את אשר יצאו, הך את נרמו צו סקין, מלשון לאתים ולמומרות [ישעיה ג, ד]:
רנא (א) יש מפרשים מנחה גדולה. בפרק מקום שנהנו [פסחים ג, א] איתא, מקום שנהנו לעשות מלאכה צערי פסחים עד חלות עושין, ופירשין [שם ע"ב] מאי אריא ערבי פסחים אפילו ערבי שבתות נמי, דתינא העושה מלאכה צערי שבתות וערבי ימים טובים מן המנחה ולמעלה אינו רואה סימן זכרה לעולם, ופירש רש"י [ד"ה] מאי אריא ערבי פסחים, דקמיני עד חלות במנחה, מכלל דמחלות ולהלן אסור, ולמה ליה למתני חלות לאשמועינן הך דוקא, הא כל ערבי ימים טובים אסירי. התם מן המנחה ולמעלה הוא דאסור, סמוך למנחה לא, הכא מחלות. אי נמי, התם סימן זכרה הוא דלא חזי אבל שמותי לא משמתינן [ליה], הכא שמותי נמי משמתינן ליה. ופירש רש"י [ד"ה] התם מן המנחה, תשע שעות ומחלה. ואיכא למידק, לפירוש רש"י דיש חילוק גדול, דצערי פסח אסור מחלות דהוא אחר שש שעות, וצערי שבת אין איסור אלא ממנחה קטנה, אם כן מאי פריך המקשן, אלא על כרחך דהיה סובר דגם בשבת הוה השיעור ממנחה גדולה, ולמה לא נימא כן בתרא. וכו' קשה טובא, למה הוצרך התראן לומר הא סמוך למנחה שרי, דסמוך מאן דכר שמיא. ונראה לענ"ד דרש"י גילה כוונת פירושו זמנה שכתב

שלא לעשות מלאכה בערב שבת מן המנחה ולמעלה.

ובו ב' סעיפים:

א א העושה (א) מלאכה בערב שבת ב מן המנחה ולמעלה אינו רואה ג סימן ברכה ב (א) יש מפרשים ד (ב) מנחה גדולה ג (א) [ו] יש מפרשים מנחה

אח"כ. ועוד קשה ה"א דבחור"מ סימן של"א [עמוד ג] כתב [הטור] [בשם ירושלמי] שנה מניעה פ"ו הלכה פ"ו [א] דפועל רריך לעשות אלא צעל הבית [ו] עד סמוך לשקיעת החמה, שיוכל ללנות לו דג קטן, והיינו תקיעה שלישית, ומשמע התם לריך לעשות בשדה עד זמן הזה, ובגמרא [שם] אמרינן דתקיעה ראשונה נכנסו אותן שבשדות. ואפשר לומר דהירושלמי מדינא קאמר דפועל רריך לעשות, אבל אינו רואה סימן זכרה, לכן תקנו חכמים תקיעות שיתבטלו אחר כך, ומכל מקום קושיא ראשונה במקומה עומדת למאן דאמר מנחה גדולה. ולכן נראה לי כמאן דאמר מנחה קטנה:

בדברי המקשן למה ליה למתני חלות, דלא צעי לאקשווי ליתני ערבי שבתות צהדי ערבי פסחים צחדא צחדא ששורא, דודאי צערי שבת שיעור שלה מנחה קטנה וצערי פסח עד חלות, אלא דפריך ליתני כל אחד לפי שיעורו, דהיינו צוה חלות וצוה מנחה קטנה, למה ערך להם למהרהריק"ש

רנא סוף פניא א [ויש מפרשים מנחה קטנה]. יש מקילים זכך, גם מטוהין מלאכתן לשעה זו ומערימין צוה. ולא ראימי מי שהללינן צמעשו. ודין שבת עיין בסמ"ק רס"א דין א':

באר היטב

(ג) הסבין. מדכתיב והכינו את אשר יצאו, הך את, נרמו צו סקין, מלשון לאתים ולמומרות, [ט"ז] ס"ק ב':

ביאור הגר"א

[ד] [הגה] ויש. ספרי"י וידעת כי שלום אהלך [איוב ה, כד] זו כוונתו: [ה] [פניא ב] ירבה בבשר ויין. שבת שם אן דאית לן בשרא וחמרא כו'. ואמר [ה] [פניא ג] ירבה זבין מתליטר כו': [ו] ומגדנות. שם, קריבו ליה תלת סאה כו'. ועיין לקמן סימן ר"צ סעיף א':

רנא [א] [פניא א] יש מפרשים. מדקאמר שם [פסחים ג, ב] סמוך למנחה לא, משמע דאין חילוק בין ערב שבת לערב פסח סמוך למנחה. ועוד, מאי סלקא דעתא דמקשה, בין חצות למנחה קטנה רחוק מאוד: [ב] ויש מפרשים. מדקאמר שם הכא מחצות, ולא קאמר סמוך למנחה נמי, כמו שכתוב שם צ"ט ב'. וראיה גם כן משש תקיעות להבטיל ממלאכה [שבת לה, ב]. ועיין מ"א [ס"ק ד]:

מחצית השקל

רנא (א) העושה כו'. דבני בישון. בפסחים דף ג' ע"ב, שאלו רבני יוחנן אם מותרים לילך בערב שבת מצור לצידון, ופירש רש"י שם [ד"ה מצור לצידון] שהיה יום שוק בצידון בערב שבת, הואיל ואבותיהם היו עשירים ולא היו צריכים לאותו יום השוק החמירו על עצמם, אבל בניהם היו צריכים לו, כי לא היו עשירים, אם צריכים להחמיר כמנהג אבותיהם. ובשבת דף י"ט ע"א איתא, תנו רבנן אין מפליגים בספינה פחות מ' מימים קודם שבת כו', ומצור לצידון אפילו בערב שבת מותר, וכתב רש"י ח"ל [ד"ה] ומצור לצידון, אין אלא מהלך יום אחד, ובערב שבת היה שם יום השוק כדאמרינן בפסחים פרק מקום שנהנו [שם]. ועל כרחך מה

אוצר מפרשים

רנא א (פניא ס"ק א) וכן משמע בגמרא. נ"ב, ולי נראה דאין ראייה, דאיכא למימר שהיו נושאים ונותנים עד מנחה גדולה. ולי נראה להביא ראייה מכבא מצינא [ע"ה] ב דרב אשי שלח לרבנא בהדי פניא רמעי של שבת, לישדר לר מי עשרה וזוי דאתרמי לי קטינא דארעא למוזבן, ע"ש וק"ל: (נתיב היים) ב (שם) בעובדא דבני בישון. נ"ב, צריך עיון, דלמא קודם מנחה. וכן הקשה בנתיב החיים [אוצר מפרשים ס"ק א]. וגם סתם עצמו עם מה שכתב ס"ק ד', וכן הקשה באליה רב [ס"ק א]. ועיין בספר תוספת שבת [ס"ק ג]: (חתם סופר) ג (שם) ד"ה להבטיל העיר, ע"ש: (נתיב היים) ד (שם) ס"ק ה) להבטיל העיר מפלאכה והתנויותיה. נ"ב, בש"ס שלפנינו אינו ממלאכה, אלא דעיקר קושייתו מדקתני העיר ותנויותיה, משמע העיר ממלאכה, כדפירש רש"י [שם] ד"ה להבטיל העיר, ע"ש: (נתיב היים) ה (שם) דבחו"מ סימן שצ"א כתב בשם הירושלמי, כצ"ל: (נתיב היים) ו (שם) ובס"פ מקום קושיא ראשונה. נ"ב, ר"ל, דעל קושיא ראשונה יש לתרץ דהאמר מדינא קאמר, אבל אינו רואה סימן ברכה ממנחה גדולה ולמעלה. אבל השתא לפי מה שתיירן הירושלמי, קושיא ראשונה במקומה עומדת, וק"ל: (נתיב היים)

אין והיה אלא מיד, שנאמר [שמואל א' י, מ] והיה כי קם הפלשתי: (ב) ויש להשיחו ב"י. מדכתיב [שמות סס] והכינו את אשר יצאו, הך את נרמו צו סקין, מלשון לאתים ולמומרות [ישעיה ג, ד]:
רנא (א) יש מפרשים מנחה גדולה. בפרק מקום שנהנו [פסחים ג, א] איתא, מקום שנהנו לעשות מלאכה צערי פסחים עד חלות עושין, ופירשין [שם ע"ב] מאי אריא ערבי פסחים אפילו ערבי שבתות נמי, דתינא העושה מלאכה צערי שבתות וערבי ימים טובים מן המנחה ולמעלה אינו רואה סימן זכרה לעולם, ופירש רש"י [ד"ה] מאי אריא ערבי פסחים, דקמיני עד חלות במנחה, מכלל דמחלות ולהלן אסור, ולמה ליה למתני חלות לאשמועינן הך דוקא, הא כל ערבי ימים טובים אסירי. התם מן המנחה ולמעלה הוא דאסור, סמוך למנחה לא, הכא מחלות. אי נמי, התם סימן זכרה הוא דלא חזי אבל שמותי לא משמתינן [ליה], הכא שמותי נמי משמתינן ליה. ופירש רש"י [ד"ה] התם מן המנחה, תשע שעות ומחלה. ואיכא למידק, לפירוש רש"י דיש חילוק גדול, דצערי פסח אסור מחלות דהוא אחר שש שעות, וצערי שבת אין איסור אלא ממנחה קטנה, אם כן מאי פריך המקשן, אלא על כרחך דהיה סובר דגם בשבת הוה השיעור ממנחה גדולה, ולמה לא נימא כן בתרא. וכו' קשה טובא, למה הוצרך התראן לומר הא סמוך למנחה שרי, דסמוך מאן דכר שמיא. ונראה לענ"ד דרש"י גילה כוונת פירושו זמנה שכתב

בדברי המקשן למה ליה למתני חלות, דלא צעי לאקשווי ליתני ערבי שבתות צהדי ערבי פסחים צחדא צחדא ששורא, דודאי צערי שבת שיעור שלה מנחה קטנה וצערי פסח עד חלות, אלא דפריך ליתני כל אחד לפי שיעורו, דהיינו צוה חלות וצוה מנחה קטנה, למה ערך להם למהרהריק"ש

בדברי המקשן למה ליה למתני חלות, דלא צעי לאקשווי ליתני ערבי שבתות צהדי ערבי פסחים צחדא צחדא ששורא, דודאי צערי שבת שיעור שלה מנחה קטנה וצערי פסח עד חלות, אלא דפריך ליתני כל אחד לפי שיעורו, דהיינו צוה חלות וצוה מנחה קטנה, למה ערך להם למהרהריק"ש

רנא סוף פניא א [ויש מפרשים מנחה קטנה]. יש מקילים זכך, גם מטוהין מלאכתן לשעה זו ומערימין צוה. ולא ראימי מי שהללינן צמעשו. ודין שבת עיין בסמ"ק רס"א דין א':

באר היטב

(ג) הסבין. מדכתיב והכינו את אשר יצאו, הך את, נרמו צו סקין, מלשון לאתים ולמומרות, [ט"ז] ס"ק ב':

ביאור הגר"א

[ד] [הגה] ויש. ספרי"י וידעת כי שלום אהלך [איוב ה, כד] זו כוונתו: [ה] [פניא ב] ירבה בבשר ויין. שבת שם אן דאית לן בשרא וחמרא כו'. ואמר [ה] [פניא ג] ירבה זבין מתליטר כו': [ו] ומגדנות. שם, קריבו ליה תלת סאה כו'. ועיין לקמן סימן ר"צ סעיף א':

רנא [א] [פניא א] יש מפרשים. מדקאמר שם [פסחים ג, ב] סמוך למנחה לא, משמע דאין חילוק בין ערב שבת לערב פסח סמוך למנחה. ועוד, מאי סלקא דעתא דמקשה, בין חצות למנחה קטנה רחוק מאוד: [ב] ויש מפרשים. מדקאמר שם הכא מחצות, ולא קאמר סמוך למנחה נמי, כמו שכתוב שם צ"ט ב'. וראיה גם כן משש תקיעות להבטיל ממלאכה [שבת לה, ב]. ועיין מ"א [ס"ק ד]:

מחצית השקל

רנא (א) העושה כו'. דבני בישון. בפסחים דף ג' ע"ב, שאלו רבני יוחנן אם מותרים לילך בערב שבת מצור לצידון, ופירש רש"י שם [ד"ה מצור לצידון] שהיה יום שוק בצידון בערב שבת, הואיל ואבותיהם היו עשירים ולא היו צריכים לאותו יום השוק החמירו על עצמם, אבל בניהם היו צריכים לו, כי לא היו עשירים, אם צריכים להחמיר כמנהג אבותיהם. ובשבת דף י"ט ע"א איתא, תנו רבנן אין מפליגים בספינה פחות מ' מימים קודם שבת כו', ומצור לצידון אפילו בערב שבת מותר, וכתב רש"י ח"ל [ד"ה] ומצור לצידון, אין אלא מהלך יום אחד, ובערב שבת היה שם יום השוק כדאמרינן בפסחים פרק מקום שנהנו [שם]. ועל כרחך מה

אוצר מפרשים

רנא א (פניא ס"ק א) וכן משמע בגמרא. נ"ב, ולי נראה דאין ראייה, דאיכא למימר שהיו נושאים ונותנים עד מנחה גדולה. ולי נראה להביא ראייה מכבא מצינא [ע"ה] ב דרב אשי שלח לרבנא בהדי פניא רמעי של שבת, לישדר לר מי עשרה וזוי דאתרמי לי קטינא דארעא למוזבן, ע"ש וק"ל: (נתיב היים) ב (שם) בעובדא דבני בישון. נ"ב, צריך עיון, דלמא קודם מנחה. וכן הקשה בנתיב החיים [אוצר מפרשים ס"ק א]. וגם סתם עצמו עם מה שכתב ס"ק ד', וכן הקשה באליה רב [ס"ק א]. ועיין בספר תוספת שבת [ס"ק ג]: (חתם סופר) ג (שם) ד"ה להבטיל העיר, ע"ש: (נתיב היים) ד (שם) ס"ק ה) להבטיל העיר מפלאכה והתנויותיה. נ"ב, בש"ס שלפנינו אינו ממלאכה, אלא דעיקר קושייתו מדקתני העיר ותנויותיה, משמע העיר ממלאכה, כדפירש רש"י [שם] ד"ה להבטיל העיר, ע"ש: (נתיב היים) ה (שם) דבחו"מ סימן שצ"א כתב בשם הירושלמי, כצ"ל: (נתיב היים) ו (שם) ובס"פ מקום קושיא ראשונה. נ"ב, ר"ל, דעל קושיא ראשונה יש לתרץ דהאמר מדינא קאמר, אבל אינו רואה סימן ברכה ממנחה גדולה ולמעלה. אבל השתא לפי מה שתיירן הירושלמי, קושיא ראשונה במקומה עומדת, וק"ל: (נתיב היים)

ציונים רמ"א

הג (א) כל בו [סימן לא כה, ג בשם הספרין] וב"י [עמוד מ ד"ה מנח] בשם ספר חיי עולם [ספר היראה להניינו יונה עמוד קפג]:

עמרת זקנים

רנא א [ויש מפרשים מנחה קטנה. העיקר שאין לעשות שום מלאכה מן המנחה גדולה ולמעלה, כמו שכתב הטור [עמוד מ], מהררש"ל [מנחת שלמה פסחים ג, ז ד"ה רש"י] ומרי"ב ב"ח [עמוד מא דבור ראשון]. וכתבו שטעות סופר הוא ברש"י [שם ד"ה מן המנחה] ע"ש:

הגהות והערות

[ז] הובא בכל בו [סימן לא כה, ג] ובספרי היראה להניינו יונה [עמוד קפג]:
 [ט] עיין סימן רמ"ז וסימן רפ"ח סעיף (ו') [ז] וסימן ר"ז [סעיף א]: [ג] [ג] [פניא א] רנא א [ויש מפרשים מנחה קטנה. העיקר שאין לעשות שום מלאכה מן המנחה גדולה ולמעלה, כמו שכתב הטור [עמוד מ], מהררש"ל [מנחת שלמה פסחים ג, ז ד"ה רש"י] ומרי"ב ב"ח [עמוד מא דבור ראשון]. וכתבו שטעות סופר הוא ברש"י [שם ד"ה מן המנחה] ע"ש:
 [ג] הובא בכל בו [סימן לא כה, ג] ובספרי היראה להניינו יונה [עמוד קפג]:
 [ט] עיין סימן רמ"ז וסימן רפ"ח סעיף (ו') [ז] וסימן ר"ז [סעיף א]: [ג] [ג] [פניא א] רנא א [ויש מפרשים מנחה קטנה. העיקר שאין לעשות שום מלאכה מן המנחה גדולה ולמעלה, כמו שכתב הטור [עמוד מ], מהררש"ל [מנחת שלמה פסחים ג, ז ד"ה רש"י] ומרי"ב ב"ח [עמוד מא דבור ראשון]. וכתבו שטעות סופר הוא ברש"י [שם ד"ה מן המנחה] ע"ש:
 [ג] הובא בכל בו [סימן לא כה, ג] ובספרי היראה להניינו יונה [עמוד קפג]:
 [ט] עיין סימן רמ"ז וסימן רפ"ח סעיף (ו') [ז] וסימן ר"ז [סעיף א]: [ג] [ג] [פניא א] רנא א [ויש מפרשים מנחה קטנה. העיקר שאין לעשות שום מלאכה מן המנחה גדולה ולמעלה, כמו שכתב הטור [עמוד מ], מהררש"ל [מנחת שלמה פסחים ג, ז ד"ה רש"י] ומרי"ב ב"ח [עמוד מא דבור ראשון]. וכתבו שטעות סופר הוא ברש"י [שם ד"ה מן המנחה] ע"ש:
 [ג] הובא בכל בו [סימן לא כה, ג] ובספרי היראה להניינו יונה [עמוד קפג]:
 [ט] עיין סימן רמ"ז וסימן רפ"ח סעיף (ו') [ז] וסימן ר"ז [סעיף א]: [ג] [ג] [פניא א] רנא א [ויש מפרשים מנחה קטנה. העיקר שאין לעשות שום מלאכה מן המנחה גדולה ולמעלה, כמו שכתב הטור [עמוד מ], מהררש"ל [מנחת שלמה פסחים ג, ז ד"ה רש"י] ומרי"ב ב"ח [עמוד מא דבור ראשון]. וכתבו שטעות סופר הוא ברש"י [שם ד"ה מן המנחה] ע"ש:

וכן הקפיד מאד שאין המסובין יוצאין לחם משנה, אלא כשהבוצע מוציאם בבציעה וגם בברכת 'המוציא' דוקא. (מע"ר החדש)

קכד. מתקנת עזרא לאכול שום בליל שבת²⁶⁸, בין נשוי בין

ליקוט ביאורים

נדרים (פ"ג מ"ו ופ"ח מ"ז) ובספר מרכבת המשנה (אלפנדארי) בפ"ד מהל' דעות יישב שם כמש"כ. היינו ע"פ דבריו של הרמב"ם בהל' דעות שם. ולא זכרו הלשון של הרב"ם בפ' המשנה לפי מאכלם וארצם. ואח"כ ראתי שהחיד"א במחב"ר או"ח סימן רפ העיר ע"ז. אבל נפלאתי על שלשת הרועים אלה שלא זכרו כלל שכבר עמד התו"ט על השמטת הרמב"ם דין דנדרים, כמו שהבאתי למעלה שם. ועיין במחב"ר שם שכ' וז"ל: והוי יודע דאיכא דוכתא עד האידנא דנהוג בתקנה זו של "אכילת שום במבוסלים", ע"כ. ואני יודע 'מעשה רב' להגר"א ז"ל אות קכד. ומה שכתבתי שם באות כג ע"ד הכותים דלא אכלי שום בלילי שבת, מחמת שהן אוסרים תשה"מ בשבת. ראיתי בספר תפארת ישראל להרב מדאנציג בנדרים שם שכתב בשם ספר כרמי שומרון, שכותים חושבים לחטא תשה"מ בשבת, וכוללין זה בהלאו דלא תבערו אש בכ"מ ביום השבת, עכ"ל. ובמח"כ אגב שטפיה כתב כן, והוא ללא אמת, ותעה בין הכרמים, כי בכרמ"ש שם מילי מילי קאמר, ע"ש, עכ"ל הרמ"ש ז"ל שם]. (הגהות הרש"ש)

עיינן נדרים [לא, א] הנודר מן אוכלי שום אסור בישראל ואסור בכותים. וכ"כ כי עונת הכותים אינה בע"ש. ועמש"כ הראב"ע ז"ל עה"פ [שמות לד, כא] "בחריש ובקציר תשבות", שדעת הממאנים שהמקרא אוסר עונה בשבת, ע"ש. (ובמקום אחר

ופרס פרוסות המוציא ביד, ונתן לכל אחד ואחד חלקו, וכן לא שתה מקנקן, וכל מה שעשה כדי שלא יהא מחזי כרעבתנותא. (תוספת מעשה רב)

268 מתקנת עזרא לאכול שום כו'. עיין נדרים לא, א במשנה מאוכלי שום כו'. ובתו"ט שכתב שלא ידע מדוע השמיטו הרמב"ם כו', ע"ש. ואנכי תמה עליו מדוע לא הרגיש שהרמב"ם השמיט כל עיקר תקנת עזרא באכילת שום. אלא ברור משום שכתב בפ"ד מהל' דעות הל"ט, שלא לאכול שומים אלא מעט ואחר ימים הרבה, ובימות החמה לא יאכל מהן כלל. וצ"ל דתקנת עזרא לא היתה אלא לזמנם. ועיין יש"ש שם במרוכה [סימן מג]. ולכן נפל דין זה בבירא, ע"כ.

[וע"ז העיר בנו הג"מ מתתי' שטראשון ז"ל וז"ל: במה שכתבתי באות כו (הוא בלקוטי שושנים מהגרמ"ש) ישוב על הרמב"ם ז"ל, ראיתי כעת שקדמני מר אבא הרב הגאון זללה"ה, בהגהותיו לנדרים (אמנם לא הביא ממש"כ הרמב"ם ז"ל בפ" המשנה שהבאתי. ובספר בית דוד קוראנאלדי, לא הביא ממ"ש הרמב"ם בהל' דעות שהבאתי. ושם באות הנ"ל צ"ל ובפירוש כו' בהל' דעות כו'). שוב ראיתי בידי אליהו (גאליפאפה) בסוף הספר העיר על השמטת הרמב"ם הך תקנת עזרא דאכילת שום, וגם לא בהל' נדרים הנך דינים דשום דמשניות

שאינו נשוי²⁶⁹, (עיין לעיל אות צה), **והשום יהיה מבושל**²⁷⁰.

ליקוט ביאורים

(ושמעתי לכאר בזה שבת (קל) כל מצוה שקיבלו ישראל עליהם בשמחה כגון מילה כו' עדיין עושין אותה בשמחה, וכל מצוה שקיבלו עליהם בקטטה כגון עריות כו', על עסקי משפחותיו עדיין עושין אותה בקטטה. שפי' לשון עדיין, יען כי כעת בטל הטעם, כגון מילה שכעת אינה נטהרת לח' ימים, והו"ל אביו ואמו עצבין עכ"ז המה שמחין במצוה. וכן גבי עריות דמשפחותיו דאנשי כה"ג בטלו ליצרא דקרובות כמבואר (יומא סט) עכ"ז עושין בקטטה עדיין). (עליות אליהו - מעלות הסולם הערה יב)

מתקנת עזרא וכו'. מפורש בגמ' בב"ק פב, א והביאו המג"א בסי' רפ. (ביאורי רנ"ה) וכן מצאתי בשם הגר"א שלא לברך על השום כליל שבת בורא פרי האדמה, והיינו מטעם הנ"ל משום דקבוע להיות בסעודה מתקנת עזרא, ע"כ פת פוטרותו. (אור חדש אות פב)

269 בין נשוי בין שאינו נשוי. הוא משום דתקנתא דרבנן אעפ"י שבטל הטעם המפורש צריך לשמור אותו, מפני שיש הרבה טעמים שאינם מפורשים כמ"ש בשם רבינו במקום אחר [עי' אות צה]. וראיה לזה ממתני' דנדרים לא, א הנודר מאוכלי שום אסור בישראל, ואם איתא הו"ל אסור בישראל נשוי, אלא ודאי גם שאינו נשוי מאוכלי שום. (ביאורי רנ"ה)

270 והשום יהיה מבושל. צ"ע דהא בברכות לח, א אמרו דתומי וכתתי הם מהדברים שטובים לאכלם חיים יותר ממבושלים. ונ"ל דודאי בטעם הם טובים חיים ממבושלים, ומ"מ לענין בריאות הגוף ולהרבות זרע

כתבתי שהטעם שהקפידו חז"ל לעונת ת"ח בע"ש דווקא, א' מן הטעמים הוא להוציא מלבן של הממאנים, וכן יש הרבה בדברי חז"ל. וכמ"ש ביומא [ב, א] מטמאים היו את הכהן השורף את הפרה להוציא מלבן של צדוקים. וכיו"ב בשאר מקומות) ועיין ירושלמי נזיר (פ"ה הל"ב) דמר ר' נסא כאינש דאית לי' תרי טעמין ומתיב חד מנהון. (כן דרך המשנה לומר טעם א' אע"פ שיש להם עוד טעמים) ועיין ירושלמי כלאים (פ"ב הל"א) ע"ש. ועיין בר"ש דמאי (פ"ז מ"ד) שכ' בהכי אשכחן דאין הגמ' חושב עיקר הטעם שכתוב במשנה גבי בקיעת הנוד בעירובין (לז) וכן בזבחים (עז) ובשבועות (יט) ומכות (יג) ע"ש. ועמש"כ במקום אחר ע"ד ידידי הגאון מוהר"ץ חיות ז"ל מזאלקוי בדרכי הוראה. בענין דברי חז"ל אשר נתבטל הטעם. (מראה יהושע)

וסיפר לי הרה"ג ר' ישראל בהק' המ"ץ דווילנא שהגיד לו הרב המחבר חיי אדם ז"ל, אשר פ"א ישב לפני הגאון החסיד נ"ע וגם תלמידיו הגדולים ישבו סביב לשולחנו בעש"ק וישאל להם הגאון נ"ע אם הכינו להם שום לשבת כתקנות עזרא, והשיבו התלמידים הלא לא נכון לנו, כי אם אשה עצורה לנו. והשיב להם הגאון א"כ לא יהיה מילה בשמיני. והרב כעל חיי אדם כרגע הבין ופתח ואמר דברי הגמ' בנדה (לא) מפני מה אמרה תורה מילה לשמיני, שלא יהיו כולם שמחים ואביו ואמו עצבים ע"כ, וכהיום הלא בטל הטעם. ונענע הגאון בראשו כי לזה כוון ע"כ. וע' במהרא"ש סי' כח, וע"ש בהגהות מוהר"ץ חיות לנדה שהביא מהמדרש טעם אחר למילה בשמיני.

בבא קמא דף פב

קמו א. משנה תרומות פרק ח' משנה ד' ובגמרא בעבודה זרה דף ל' [ע"פ"ג] ומולין דף (ו') [ע"פ"ג]:

ג. טור [עמוד ט] מדברי התוספות שם בעבודה זרה דף ל"ה [ע"פ ד"ה חלה] וכן כתב הרשב"א בתורת הבית [גי' ג סוף עשר ה'; צ"י סימן קטו עמוד ל ד"ה וכתב; בשם סמ"ק סימן רנב בהגה אות א (השלישי); סמ"ג לאין קלב מה ג, ועיין עט קני, ב]:

ציונים לרמ"א

עם ציונים מהש"ך

(ל) תשובת מהרי"ל סימן ל"ה:

(ס"ה) דברי עצמור:

הגהות והערות

קמו א. ל' שון הגמרא אלא כהנאו ולא בהמת סבירי:

ב. נוסף ממנהרות אמ"ד תפ"א:

ג. נוסף ע"פ מהדורות הורדנא מקס"ו:

(יד) נמי אסורה אפי"ו יש בה היכר בוי. העטם, דהוה כמו דברים המותרים ואחרים נהגו בו איסור. כתב צ"י בסוף סימן זה מי שעבר והעמיד חלב בחלב חמוץ של גוי ולקח חלב זה והעמיד בו אחר ומהאחר אחר, שמומר ליקח חלב שלישי זה ולהעמיד בו חלב ולאכלו, י"ו דלאחר (זה) שלש פעמים כבר כלה חלב של גוי:

קמו (א) ועבשיו שאין

נחשים בוי. ואין בזה משום דבר שנאסר במינין בוי [צ"ה ה. א], ללא נאסר אלא מפני נחשים, ועיין מה שכתבתי בסימן קט"ו סעיף צ' [ס"ק י] בשם סמ"ק [סימן רכג הגה אות א (השלישי)]. בטור [עמוד לו] משקה שירד טיף טיף אין בו משום גילוי, וכתב צ"י [ד"ה משקין שירדין] דהיינו בכלי החמתון, אבל

בכלי העליון יש בו משום גילוי. ויש להקשות דהא בהגוזל [בבא קמא] דף קט"ו [ע"ב] משמע דבדברי התוספות ד"ה אימתי בוי דהטעם דמותר בטיף טיף דהיינו שסבר הנחש שיש בו אדם ואינו בא שם, אם כן יש להיתר גם העליון. ויש לומר שהצ"י כתב כן לפי מה שכתב הרמב"ם [רוחם ושמינת נפש יא, ח] בטעם טיף טיף דהנחש מתירא מבעובע המשקה בוי, לפי זה יש לאסור העליון. וצ"ע דלמה כתב צ"י בזה שהוא פשוט ובאמת היא שנויה במחלוקת. עוד יש מקום עיון בצ"י [עמוד לו סוף דבור ראשון] במה שכתב על הר"ן [עבודה זרה ג, ב דבור ראשון] אולי שהוא מפרש דשוגרא דלמרינן בגמרא [שם ל, ב] לאו דוקא בוי, תמוה הוא, דהא שאר בהמות טמאות מתיים מן הארץ כמו שכתבו התוספות בפרק הגוזל בתרא דף קט"ו [שם ד"ה ולא], אם כן יש עזירה משום כל תשמיש כמו שכתבו התוספות שם, והוא מוכח מדפרכינן [עבודה זרה שם] בשוגרא דידיה נמי, ואם כן היאך מדמה שאר טמאות לשוגרא להר"ן. ונראה לי דהר"ן מפרש הכי, דבמאי דאמר התנא [שם] לא ישקה לבהמה של אחרים א", שהוא מיותר, נתייבן ללמדנו דיש חילוק בדבר, דהיינו בשלו אין איסור אלא משום שמא יאכלנו, והיינו בראוי לאכילה, אבל בבהמה טמאה אין

צריכין להזהר על זה, דאטו בשופטני עסקינן שימית בהמות שלו, כמו שכתבו התוספות שם בבבא קמא. ואי בעינן שיש לו לזרך להמיתה, פשיטא דמותר ואין בזה משום כל תשמיש וכמו שכתבו עוד בסימן זה [סוף ס"ק ו]. אבל בטמאה של אחר יש איסור אפילו באינה ראויה לאכילה, מצד היזק ממנו. ופרכינן

והא תניא אבל משקה הוא לבהמתו, ואין לומר דמייירי בטמאה והיינו על כרחך דלזרין להמיתה כמו שכתבתי, אם כן קשה פשיטא, ומשיינן בשוגרא, דאין הארס ממייתה. ועל זה פריך ממה נפשך מאי שנה ידיה או דחצריה, דעל כרחך איכא היוזקה מדאסר בחצריה, אם כן אין היתר דידיה משום כל תשמיש אלא משום שזרין לזה, קשה פשיטא, ומשני דכתיב

היתר למקום שנהגו שם איסור אסור לאכלה שם [כ"ד (ז) ויש אומרים דהוא הדין אם הוציאה ממקום היסור למקום איסור (יד) * נמי אסורה אפילו יש בה היכר *] והכי נהוג *:

סימן קמו

דברים האסורים משום גילוי וברז' סעיפים:

א. משקים שנתגלו אסורם חכמים * דהיישינן

שמה שתה נחש מהם והטיל בהם ארס

ב. * (א) [א] [ב] [ג] [ד] ועבשיו שאין נחשים מצויים בינינו

מותרי:

והדר בריא, בזה יש איסור באחרים מצד היזק דכשיצאה למוכרה בשעת כתישה, אבל בדידיה מותר אפילו באין לרין לזה רק עשושה לנסות המים, דאין כאן כל תשמיש כיון דהדר בריא. נמצא דשפיר כתב הר"ן דבשלו אין איסור כלל בטמאה, דאי הארס ממייתה לא יעשה כן מעצמו, ואי לרין לזה ודאי מותר, ואי מכחיש והדר בריא גם כן אין איסור, ואי לא הדר בריא הוי כמו ממייתה ממש דאין אדם עושה זה אלא אם כן הוא לרין. אבל בשל חצירו אסור בכל גוונא, לא מבעיא היכא דממייתה, [אלא] אפילו בכתיש דהדר בריא אסור, והכל ניחא. בדרישה מציא כאן [אות א] מה שיש להקשות ממה שכתבו באו"ח סימן רע"ב [טור עמוד קלט] שאין מקדשין על יין שנתגלה אפילו סגנו במסננת, דמשמע אבל מותר על כל פנים בשתייה, והיינו כרזי נחמיה [תרוומת פ"ח משנה ו] דמתיר בסקנו במסננת, וכאן פסק הטור [עמוד לה] דלא מהני מסננת, כחכמים. ונראה דקא משמע לן דלא תימא דכיון שהוא רואה לעשות בו מזוה לא יחוש לכסנה כיון דעל כל פנים מהני לרזי נחמיה מסננת אפילו לשתייה, וכדאיתא בפרק ערבי פסחים [קט, ב] כוס של צרבה מנטרף לטובה ולא לרעה לענין זוגות, קא משמע לן דאפילו הכי אין מקדשין עליו:

ערך פ"ח למהרי"ק ש

קמו סוף סעיף א [ועבשיו שאין נחשים מצויים בינינו מותרין]. ונראה לי דמקומות שהן מלויין מושגין לגורם חכמים. ומה הן הדברים האסורין משום גילוי ושיעורין ודכן איסורן, עיין בטור בסימן זה [עמוד לו-לט]. י"ו או מים או חלב, כל זמן שהם חמים שבהל עולה מהם אין בהם משום גילוי:

ביאור הגר"א

[כד] ויש אומרים דהוא הדין בוי. משום דברים המותרים ואחרים בוי, כמו שכתוב שם (ג' ע"ב י"א ע"א):

קמו [א] [נפישו א] ועבשיו בוי. תוספות בעבודה זרה [לה, א ד"ה חדא] ובפרק קמא דירוש' [בצה ו' א' ד"ה והאינא] ובפרק בתרא דירמא [ע"ז ב'] ושאר מקומות. ואין כאן משום דבר שבמנין [בצה ה, א], שלא נזדה לכתחילה אלא במקום דיש [ב] משום גילוי, מדקאמרינן [עבודה זרה ל, א] יין מברשל אין בו משום גילוי, והרבה כיצא [בהם] שם, והוא הדין לדין בכלום כיון שלא נאסר לגמרי, כנזכר לעיל:

באר היטב

קמו (א) ועבשיו. כתב הט"ו [ס"ק א] ואין בזה משום דבר הנאסר במינין בוי, ללא נאסר אלא מפני נחשים. ועוד מאריך בענין דין זה של סכנת נחש, ובאשר שהמתנב כתב שעבשיו אין נחשים מלויים בינינו קלרתי:

כן שהיה נזהר מאד בדבר זה, עיין שם טעמו, על כן הרוצה ליהרר עיין כל הדברים בטור:

גליון מהרש"א

וכי' שהיו חמין כל זמן שהם שבהל עולה מהם אין בהם משום גילוי, שזוהי עפר מתיראס מן ההבל [וכי'], ירושלמי [תרוומת פ"ח הלכה ג], ואם איתא דגם קודם שירמית, כל שהוא חם מקרי מנושל, למה לן טעם ההבל: [ג] [שם] ועבשיו שאין נחשים מצויים. עיין ט"ו סימן קט"ו ס"ק י' ומגן אברהם סימן תר"ל ס"ק (כ"א) [כג]:

אוצר מפרשים

י"ב, וכמו שכתב מגן אברהם סימן תמ"ז ס"ק י"א, עיין שם במה שכתב מיהו נראה לי הכא בוי, ע"ש וק"ל: (התם פ"ב מהדורות) י"ו (שם) עיין לקמן סימן קכ"ו [ש"ח] ס"ד דלא כתשובת רמ"א [סימן סח, והשיך בנקודות הכסף [שם ס"ק ז] מסכים עם תשובת רמ"א: (התם פ"ב) קמו א (ש"ש גי' א) דהיישינן, וכשנתערבו בעינין שיעור כדי שתאבד בהם המרה, ולא מהני ששים, תשובת בית יחודה [יר"ד] סימן כ"ה: (מש"א אברהם, א) ב (שם) ועבשיו שאין נחשים מצויים בינינו מותר. עיין ט"ו ס"ק (ח') [א] ופרי דרש ס"ק (א') [ב] שהאריכו למענות דמצונו הרבה דברים שנאסרו במינין אף דהטעם בטל מכל מקום צריך מנין אחר להתירו. וההפך האמיתי הוא, דוראית מה שאסרו חכמים בלי שום תנאי. כגון דלא לעשות מלאכה בערב פסח אחר תצות [עמוד 61] {726077}

טו (ש"ס ס"ק יד) דלאחר (זה) שיש פעמים כבר ביה חלב של גוי. ועיין במגן אברהם סימן תמ"ב ס"ק ט' מה שכתב בשם (הרמב"ן) [הראב"ן] [פסחים קס, א ד"ה וכן]. ואולי שאין חלב של עובד כוכבים שאינו אסור רק מספק: (הנה מרבה) טו (הנה פ"ה ג) והבי' נהוג. וזה לשון מהרי"ל שם [סימן לה], בראש התשובה תמה על המתיר, דלא היתירו רבותינו אלא כשמביאין מן ההרים חבית מלא גדול, כיון שמתקנים הרבה כפעם אחת נוהרים שלא יערבו בו בשר וכו', אבל במדינותינו שמאספים אותן מעט מעט וכו', ע"ש. וזה נראה לי טעם שנוהגים איסור במדינותינו ואין להקל להם אפילו בשעת הרחק, אמנם מותר לנו לקנות המאה במקום שנוהגים היתר ולבשלה שם במקום היתר ולמוכרה במקום שנוהגים איסור, כיון דבמקום שמבשלה מקום היתר הוא. איז כזו ביטול איסורין למתלה שהזכיר ט"ו כאו ס"ה שלחן ערוך השלם <מהדורת פריעדמאן> - יד יו"ד (ה) קיב - קנתח / קאר, יוסף בן אפרים

אין לשתות יין הבא מקינגשבורג כו' שהוא בכלל יינם, מאחר שהוא עומד במרתף של נכרי והוא של נכרי. (תוס' מעשה רב)

צ"ג. בימי הקיץ להיזהר לסנן המים קודם בישול. בחלב נקרש, להסיר הקרום שנמצאים שם תולעים²¹¹.

צ"ד. להיזהר לראות בכל דבר מאכל אם יש בו נמלים. בקיץ דבר מוחזן – עד שלושה ימים ולא יותר. כבסות כלים או מה שנוהגין לשרוף צריך בכל שלושה ימים^{*211}.

צ"ה. גילוי אסור²¹², אף שאין נחשים מצויים בינינו²¹³. והוא

ליקוט ביאורים

[דף קיב] תנא אוכלין ומשקין תחת המטה, ואפילו מחופין בכלי ברזל רוח רעה שורה עליהן, ועיין בשו"ע יו"ד [סימן קטז סק"ה] ולא יתן תבשיל ולא משקים מתחת המטה מפני שרוח רעה כו', ובביאורי הגר"א ז"ל שם: ומאי דשנה השו"ע מלשון הגמ' דנקט אוכלין סתמא, ולא הוזכר תבשיל, נמשך אחר לשון הרמב"ם והטור ז"ל דפי' בלשון תבשיל, וכ"ה בירושלמי תרומות [פ"ח] אסור ליתן תבשילא תותי ערסא (ולא הוזכר שם משקין כלל), וקצת יש לדייק כן גם מש"ס דילן דדווקא במאכל שנתבשל וראוי לאכילה נוהג איסור זה, מדתני אוכלין ומשקין בהדדי, משמע דאוכלין דומיא דמשקין קאמר דראויין לאכילה, א"כ ממילא ירקות ומיני לפתן שאינן ראויין לאכול חיינן רק מבושלין ודאי מותרין להניח תחת המטה, אבל המינים שראויין לאכול חיינן כמו מבושלין, נראה שוודאי אסורין להניחן תחת המטה, עיין שו"ע יו"ד סימן רה, ועיין בספר תורת חיים מס' שבועות [טו, כ] על הגמ' ד"ה ריב"ל כו', וברמב"ם הל' רוצח

211 עיין ביאור הגר"א יו"ד סי' פד סקמ"ו.
*211 כבסות כלים כו'. לכבס את הכלים שהן ראויין למילבין על שני ימים ולא יותר. (זכור לחיים)
212 גילוי אסור. עיין מסכת דרך ארץ (פי"א) כפי' בנין יהושע ד"ה והשותה מים מזוגים כו', הלשון מגומגם, והכוונה הוא דצ"ל: מים מגולין ומשקין מזוגין שעבר עליהן הלילה. איפכא מגי' שלפנינו, כי במזוגים הוא דבעינן שעבר עליהן הלילה, אבל במגולין בכל שהוא איכא סכנתא, ע"ש.
ה' דברים הן שהעושה אותן מתחייב בנפשו ודמו בראשו, האוכל שום קלוף כו' (עיין נדה יז, א). ומשמע דכל הני מאכל ומשקה דחשיב דאסור משום דעבר עליהן הלילה, חשיב להו בחדא (דאל"כ שבעה הן), וא"כ קשה דהתחיל בה' דברים ולא קחשיב רק ד'. וצ"ל דחשיב ג' מידי דמאכל בחדא, והשותה משקין מזוגים ג"כ בחדא, הרי תרתי, ואידך ג' דברים דחשיב אח"כ, וא"כ הרי איכא ה' דברים. ועיין פסחים

ז"ל היה נזהר מאד מאד בדבר²¹⁴.

ואדמו"ר ז"ל היה נזהר למאד בדברים אלו. הוא היה אומר: כל מה שאסרו חז"ל או תיקנו איזה תקנה מפני איזה טעם, אף שבטל הטעם הגלוי לנו, תקנתם ואיסורם במקומם עומד^{סג}, כי הם לא גילו

סג תיקנו איזה תקנה... במקומם עומד. עיין להלן אות קכד.

ליקוט ביאורים

213 אף שאין נחשים מצויין בינינו. עיין בספר פאת השולחן להגאון ר' ישראל ז"ל (תלמיד הגר"א ז"ל) מתושבי ירושלים עה"ק תוב"ב, בהל' א"י (הלכה ב ס"ק לב) שכתב דבא"י ומצרים כו' נמצאים גם היום נחשים ועקרבים, וע"כ נוהג פה כל דיני גילוי, ומשקה אשר עמד מגולה כל הלילה לא תשתה עוד כו', ע"ש. ועיין שו"ע יו"ד סימן (קטז סעיף א) בט"ז ובפר"ח שם, ובפ"ת שם מביא בשם השל"ה ז"ל שכתב שאעפ"י שאין נחשים בינינו כו' מ"מ שומר נפשו ירחק מזה. וע"ש בביאורי הגר"א ז"ל, ובחדושי מטה יהונתן ז"ל, וראה נא דברי ר"א הגדול בצוואתו ובספר חסד לאברהם (מעין ה נהר כח) מה שכתבו בענין סכנת גילוי, ע"ש. (אמרי שמואל)

ושמירת נפש [פ"ב] ובהשגות הראב"ד ז"ל (ובחדושי נמוקי מהרא"י לאבא מארי הגאון ז"ל הנספחים לספרי הרמב"ם ז"ל, דפוס ווארשא בהלכות דעות פ"ד הל"ט, ע"ש). ויש לתמוה על הרמב"ם ז"ל דכתב טעם אחר, דהא בש"ס דילן במס' פסחים הנ"ל מבואר להדיא דהטעם מפני רוח רעה. וגם על הראב"ד ז"ל יש לתמוה בזה, שלא הביא מש"ס דילן, דמפורש להדיא הטעם מפני רוח רעה, ועיין בפרישה [סימן קטז] מש"כ ליישב דברי הרמב"ם ז"ל, דמיירי דהניח תחת המטה שאוכלין עליו, דשם ליכא רוח רעה, ובזה מיירי הירושלמי הנ"ל ג"כ, ע"ש. ואכן צ"ע, דאכתי קשה דלמה לא הביא הרמב"ם ז"ל הדין דש"ס דילן, דבהניח תחת המטה שישנים עליו אסור מפני רוח רעה, וצ"ע. ועיין שו"ת בנין עולם [שאלה לג] בד"ה וכ"ה בהנהגות רבינו הגדול הגר"א ז"ל, ובספר בינת אדם שער או"ה [סימן ג] שכי' כי רבינו הגדול ז"ל החמיר מאוד לענין אוכלין ומשקין ששהו תחת המטה אף שעה קלה, ולא החמיר רק על עצמו אבל לאחרים הקל, ע"ש. ועיין שו"ע יו"ד [סימן קטז] בפ"ת

214 היה נזהר מאד. ורבינו הגאון ז"ל היה נזהר מאד בחז"ל בכל דיני גילוי, מטעמו ונימוקו שצריך להיזהר בכל דברי חז"ל אף שבטל הטעם שגילו, כי הם לא גילו רק טעם אחד והעלימו הרבה טעמים נעלמים, וכמ"ש בצוואת רבי אליעזר הגדול טעם אחר לסכנה בגילוי המשקים. (פאת השולחן

שם [ס"ק ג ד ז] ע"ש, ודו"ק. (אמרי שמואל) - הלכות א"י ב כה

אלא אחד מכמה וכמה טעמים הכמוסים עמהם. ע"כ אסור לעבור על דברי חכמים אף שבטל הטעם הגלוי לנו. גם החמיר מאוד מאוכלין ומשקין שתחת המיטה²¹⁵. (תוס' מעשה רב וכן במעשה רב מהדו' זאלקווא)

היה אוסר לרחוץ בלילה ולאור הנר כמנהג העולם בהושענא רבה, וכדאמרינן בפסחים פרק ערבי פסחים דף קיב [ע"ב] ע"ש. (כת"י ר"ס)

ליקוט ביאורים

215 גם החמיר מאוכלין ומשקין כו'. מו"ר הגר"א זל"ה החמיר מאד באוכלין ומשקין שתחת המטה, אפילו מה ששהה שעה קלה, אך לאחרים היקל. (כתר ראש) סיפר מורי [הגר"ח מוולאז'ין] שהגאון ז"ל החמיר מאוד לעצמו באוכלין ומשקין ששהו שעה קלה ביום תחת המיטה, והיקל לאחרים שצויה להשקותם מזה, מחמת שלא שהו כי אם שעה קלה ביום. (כתבי הגריז"ס מהדו' תשנ"ג)

סיפר לי הרב ר' יעקב כהנא בהיותו במסיבה אצל הגאון ז"ל בפורים, הביאו להגאון החסיד משלוח מנות ציטרין [לימונים] ותפוחים טובים, ונרדם הצדיק ר' זלמן ז"ל על השולחן, ונגע בידו את הכלים שבו התפוחים וציטרין. וצוה אדמו"ר לחתוך אותם דק דק ולהשליך לבית הכסא כדי שלא ימצא אחר ויאכל, ואפילו לנכרי לא הניח למכור, כדי שלא יחזור וימכרנו לישראל. (תוספת מעשה רב)

לא היה אוכל ממאכל שעמד תחת המטה, ופעם היה בתיבה שלו צוקר [סוכר] ואחד ישן על התיבה, ואסר הצוקר לבני ביתו. (כת"י ר"ס)

בשו"ת בנין עולם (שאלה לג סי' טז) כתב וכן כתוב בהנהגות רבינו הגדול הגר"א ז"ל מוולאנא שאסר בדיעבד צוקער [סוכר] שהיה מונח בתיבה שישן עליה אדם, וצוה

ושמעתי שהרב מ' פנחס מ"מ דפאלצק (בעה"מ מגיד צדק וגבעת פנחס ושאר חיבורים) היה משרת את הגאון זמן מה והיה צוויו חזק עליו שיזהר מן הגילוי, והיה מביא לו תמיד מים לשתות מן החדש מן הפלאמפ [משאבה] שבחצר בית הכנסת בוילנא. רק פעם אחת בלילה היה עת גשמים ורוח סערה נתעצל ללכת, ומילא מים מחבית מגולה והביא לו, ולמחר אחר תפילת שחרית הוכיחו רבינו ז"ל על פניו מדוע נתן לו מים מגולים, ולמען הראות גודל ענין הגילוי אף בזה"ז, ושלא יקל הדבר בעיניו על ימים הבאים, סיפר לו רבינו ז"ל כי היתה תמונה אחת מבלבלו כל תפילת שחרית דנא, שע"י שתיית המים מגולים גרם לו זה, הגרד"ל. (עליות אליהו - מעלות הסולם הע' יב)

וקבלה גמירא מרבינו הגר"א שמי שנזהר בתכלית החומרות בגילוי כל המשקין ומים לשתיה, לא תבא לו מחשבה זרה בתפילתו. והוא היה נזהר בכל חומר בגילוי, עד שפעם אחת שגג השמש שלו, וכיחש ואמר לו אחר תפילתו להתוודות שהיו המים מגולים, והרגיש זאת מתפילתו, והוא דבר נפלא. (בית יעקב)

היה נזהר בגילוי מים בלילה, וביין אף ביום מאד. (כת"י ר"ס)

עי' פתחי תשובה יו"ד סימן קטז סק"א.

תורת

ונטל דמי יינו מתוך רובשנו של חבירו. כשעקל בית הבד כרוך עליה איירי דאי לאו הכי לימא ליה מהפקרא קא זכינא כדאמרינן בפרק בתרא אף על גב דתנן לקמן דאין לו אלא שכרו י"ל דרבי ישמעאל פליג כדאיתא בהדיא בתוספתא פרק עשירי ותימא דא"כ אמאי יטול דמי יינו והלא מצי למימר אני הייתי וזרק ומציל כמו שכתבו התוספות ונראה דהא דמשני לקמן כשעקל בית הבד כרוך עליה לאו כדפירש רש"י וכווננו לכרכה שע"י העקל לא ישפך הכל אלא מנטף מעט מעט אלא דקא סלקא דעתך ומתני' איירי שכבר נשפך הדבש לאין ולהכי פריך לימא ליה מהפקרא קונינא ומשני כשעקל בית הבד כרוך עליה פירוש שע"י העקל עדיין לא נשפך הדבש אף על גב שנסדק החבית מיהו סופו להשפך וכיון שעדיין לא נשפך אף על גב דסופו להשפך לאו הפקרא הוא ולכך אין לו אלא שכרו ורבי ישמעאל פליג וס"ל דתנאי ב"ד הוא שנוטל דמי יינו.

בבא קמא פ"ב ע"א חיים

לפי זה שאע"פ שלא יוכל להציל ארבעה הכי כיון שעדיין לא נשפך אף על גב דעתיד להשפך עכ"ל. מיהו סוגיא דשמעתא משמע למאי דס"ד נמי לאו בנשפך הדבש לארץ מיירי מדמייתי עלה הא דתניא הרי שהיה טוען כדי יין וראה שהן משתברות משמע דעדיין לא נשתברו ממש ועוד דאי נשפך הדבש כבר לארץ פשיטא דהפקירא הוה ולא איצטריך לאתויי ראייה. על כן נראה דקס"ד דנסדק כל כך עד שאלמלא בא זה והציל היה הכל נשפך לארץ ביחד ולכך פריך לימא ליה מהפקירא קזכינא דבכי האי גונא ודאי הפקר הוא ומשני כשעקל בית הבד כרוך עליה ואינו נשפך אלא בנחת מיהו סופו שלא ישאר בו כלום אלמלא בא זה והציל וכיון דאין הכל נשפך ביחד לאו הפקרא הוא ולכך אין לו אלא שכרו ורבי ישמעאל פליג וסבירא ליה דתנאי ב"ד הוא שנוטל דמי יינו.

פ"ב ע"א עשר תקנות תיקן ע"י רבי שמאי ראשונה שכתב

ישראל לארץ היתה על ידי יהושע וביאה שנייה היתה על ידי עזרא לכך כי היכי שהתנה יהושע ותיקן עשרה תנאין להנהגתן וטובתן של ישראל כך תיקן עזרא עשר תקנות להנהגתן וטובתן של ישראל דהוקשו ביאות להדדי כדאיתא בפרק חלק עד יעבור עמך ה' זו ביאה ראשונה עד יעבור עם זו קניית זו ביאה שנייה אמור מעתה ראויים היו ישראל לעשות להם נס וכו'.

דרורשי רשומות פי' מקראות רשומות וסתומות כדאיתא בפרק אלו מציאות מתניתין כרשום פירוש שהחבית סתומה וחתומה ומהודק יפה.

וכן משמע מדברי הרמב"ם ז"ל שכתב בפ' י"ב מהלכות אבידה שנים שהיו נאין בדרך זה בחבית של יין וזה בחבית של דבש ונסדק חבית של דבש וקודם שנשפך הדבש לארץ שפך זה את יינו והציל את הדבש לתוך החבית אין לו אלא שכרו הראוי לו ואם נשפך הדבש לארץ הרי זה הפקר וכל המציל לעצמו מציל וכתב שם הרב המגיד ז"ל מה שחילק הרב בין קודם שפיכה לאחר שפיכה יצא לו מהא דמשני כשעקל בית הבד כרוך עליה ופי' הרב כשעקל בית הבד כו' ועדיין לא נשפך לארץ ונראה

כדי שלא ילינו שלשה ימים בלא תורה כתבו התוספות דטעם שתיקנו לקרות בשני וחמישי משום דמשה רבינו עלה בחמישי וירד בשני אע"ג דהך קרא דוילכו שלשת ימים במדבר קודם מתן תורה כתוב ואכתי לא עלה משה להר י"ל דעמדו נביאים שביניהם דקאמר היינו לאחר זמן אחר פטירת משה ראו הקלקול שהיה כבר על ידי שהלכו שלשה ימים בלא תורה ועשו תקנה זו ותדע שהרי לא נגמרה התורה עד שעת פטירת משה וספר תורה שחסר אפי' אות אחת אין קורין בו והשתא ניחא מה שתיקנו הנביאים שביניהם ולא תיקן משה עצמו תקנה זו עוד כתבו התוספות דלרבנן דאמרי דביום ב' הוי ראש חדש סיון נמצא יום שלשים מאב ביום ששי אם לא נאמר דלרבנן בשבעה עשר בתמוז שרף את העגל ודן החוטאים וכו' ביום עלה ודבריהם תמוה דבקרא משמע בהדיא דלא עלה בו ביום שדן החוטאים אלא ממחרת דבפ' כי תשא אחר שדן את החוטאים כתיב ויהי ממחרת ויאמר משה אל העם אתם חטאתם חטאה גדולה ועתה אעלה וגו'.

שלשה ימים בלא תורה לפי צרו של אדם מתחדש ומתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו כדאיתא בפ"ק דקדושין התורה תכלין ליצר הרע כדאיתא התם לכך כל זמן שלא נתגבר עליו היצר הרע אלא יום או יומים עדיין כח כיד האדם לבטלו כשעוסק בתורה אבל כשנתגבר עליו שלשה ימים זה אחר זה הרי הוא כחוט המשולש אשר לא במהרה ינתק דכיון דדש דש ותלת זימנין הוי חזקה דלהכי כתיב הוי מושכי העון בחבלי השוא בחבל שיש בו שלשה גדילין שזורין ואחווין יחד זה בזה לכך

תיקנו שלא ילינו שלשה ימים רצופין בלא תורה.

ונראה כי זהו נמי טעם זכה דמדאורייתא אינה צריכה לשבת שבעה נקיים ולהביא קרבן אלא אם כן ראתה שלשה ימים רצופין זה אחר זה אבל כל שלא ראתה אלא יום או יומים אינה אילה שומרת יום כנגד יום כמו שדרשו מן המקראות לפי שטומאת הזיבה נמשכת מטומאת נחש הקדמוני כשבא על חוה והטיל בה זוהמא דהיינו כח סמאל שהוא היצר הרע דלהכי בשעה שקבלו ישראל את התורה קודם שחטאו בעגל לא היו בהן לא זבין ולא מצורעין כדאיתא במדרש לפי שכשעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן כדאיתא במסכת שבת ולכך כל שלא ראתה אלא יום או יומים עדיין לא נשתרש בה כח טומאת הנחש דהיינו היצר הרע ולהכי לא הויא אלא שומרת יום כנגד יום ובטילה בעלמא סגי לה לבטל הכח ההוא אבל כשראתה שלשה ימים רצופין כיון שנשתרש בה כח טומאת הנחש כחוט המשולש לא במהרה ינתק אלא בשבעה נקיים וטבילה וקרובן. והיינו נמי טעמא דהא דתנן בפרק ג' דתענית איזהו דבר עיר המוציאה חמש מאות רגלי ויצאו ממנה שלשה מתים בשלשה ימים הרי זה דבר ביום א' או בד' ימים אין זה דבר שכל שהוחזק הדבר שלשה ימים רצופין זה אחר זה אז נשתרש בעיר כח מלאך המות הוא השטן הוא היצר הרע והולך ומתגבר כחוט המשולש לא ינתק וכל שלא הוחזק שלשה ימים רצופין לא נשתרש ותש כחו ומתבטל ואין זה דבר.

שתהא אשה חופפת. חפיפה היינו שפשוף וחיכוך שצריכה לחכך

צפ"צ. ולכאורה גמרא ערוכה דפרק מרובה סותר, דעל עזרא שתיקן חפיפה פריך הא דאורייתא הוא כו' ומאי נינהו שער אמרי דאורייתא דילמא מיקטר כו' משום חזינה ומקטר אינו אלף בראש, הרי דזה דאורייתא. אמנם זה ל"ק כל כך, דאפשר אס הגוף מאוס ויש עליו מידי דחזינה והשער מיקטר אז מנטרף להגוף, ועוד דהמעייץ יראה ללא חשבה הגמרא צהנך דעזרא מידי דהוי סייג אל החורה, רק תקנות שהמה מועילים אל קיום האומה ולחיי המשפחה שיהיו מקושרין לנשיהם ולא יגרשו אותם אשר ע"ז נווח הנביא מלאכי אשר הוא עזרא לרצ נחמן צמגילה, ולכן חקן רוכלים וחפיפה שמה ימצא זה נימא קשורה וכמו שדרשו על ותזנה עליו פלגשו ועל חמר צפ"צ דסנהדרין, ותיקן שיהיו מכבסין ואוכלין שום, וגם טבילה לצעלי קריין שלא יהיו מציין אלל נשיהן כתרנגולים ותהא אשחו חזינה עליו, ולכן פריך הגמרא דאורייתא נינהו משום דין חזינה והוי סייג לדאורייתא ג"כ קרי צפ"מ דאורייתא. ו"ב וצמזון כזה ממש כתב רבינו אשר סוף פרק המדיר סימן כ' דהגמ' קרי דרננן להנך דמשום טובת האשה, לא לשמיות דהוי משום סייג. (מלואים). וזה ענין דמי דחקנתו היה לקטט האומה כדי שיוציאו הנשים הנכריות אשר ע"ז נטער הרצה הוא וזקני דורו, ומשני דמנד חזינה הוי לעייני אבל לסרוק צמסרק הוי ליפות ולקטט נשי ישראל ולקשר לצצ צעליהן להן לתועלת קיום האומה, וז"צ אללי צשיטת רבינו ז"ל ודו"ק:

הלכה י האשה שאמרה לבעלה טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אני כו' ואם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת כו':

בשז"ת צשמים ראש סימן קס"ו הביא שאם אומרת לצעלה טמאה אני צשעת וסתה וחזרה ואמרה טהורה אני כיון שאם תשלול כל האמירה שלה לגמרי אסורה לא מועיל אמתלא יעו"ש, ולדינא נראה כיון דקיי"ל צסימן קפ"ה דדין דאמתלא הוי צלצשה צגדי טהרה, אבל לצשה צגדים המיוחדים לימי נדה לא מועיל אמתלא, א"כ תו אף אס תשלול כל האמירה שלה לגמרי והויא כלא אמרה מעולם כלל, ג"כ היא טהורה דמה שהולכת צגדי טהרה זה הויא כאמירה שהיא טהורה, דאס ראתה צעת וסתה היתה לוצשת צגדי טומאה וממילא היא צחוקת טהרה לצעלה והויא כמו צאה

ושוכצת כו' שהציא רמ"א שס, ועיקר סצרה זו מוכרת צדצרי מהרש"א צפירוש דצרי חוספות יצמות דף קי"ח סד"ה סד"א, וי"ל דאפילו מודה ונותנת אמתלא לדצריה לא מהימנא ולא דמי כו', ושס יש לפרש דהא דהאמינוה חכמים לומר מת צעלי הוה משום עיגונא כמצואר יצמות ז"ד יעו"ש, וצכה"ג לא מועיל אמתלא דהוה כלא אמרה כלל, דעל אמירה דהשתא לא מהימנא דתו ליכא עיגונא ללא הוה לה למימר מעיקרא ללא מת, והא דמוכרתת מאיזו סיצה הוא סיצה משום ממון או איזה רצון תו ליכא צוה עיגונא רק ענין אחר הטוב לה ולזה לא חששו חכמים, לכן לא שייך להקל משום עגונא יהיה מאיזה אמתלא שהוא לא היה לה לומר מעיקרא לא מת, ולא תקנו חכמים להאמין לאשה על אופן רחוק כזה שתאמר מעיקרא מאיזה סיצה ואמתלא לא מת, ולכן לא מהימנא אחר זה צאמירתה אף דהאמתלא חשוכה, רק הגמרא אמר דהוי סד"א דכיון דהצרה שריא, א"כ על האמירה גופא שאמרה מעיקרא לא מת אנו דנין שהוה מת רק נקטינן שהיא אמרה לקלקל חצרתה ויתמות נפשה וגו' דהיא סצרה דתעגן חצרתה לכן תו נאמין לה כי נתנה אמתלא אח"כ דהוי כאילו אמרה מעיקרא מת, קמ"ל דלא כן דכיון שאין הצרה מעידה לחצרתה וצריכה לומר מת והיא הא כצר אמרה לא מת מאיזו אמתלא שהיא אומרת לפני צ"ד אח"ז. תו על אופן זה לא האמינוה חכמים דליכא עיגונא ולא תקנו ע"ז האופן נאמנות, וצהלכות עדות פ"ג ה"ה נתצאר צאורך להלכה דלא כמהרש"א ודו"ק:

הלכה יד דרך בנות ישראל כו' לברוק עצמם כו':
הנה שיטת רבינו להחמיר מאוד בצדיקה, ודעתו דלאחר תשמיש צריכות כל צנות ישראל צדיקה כמו ששינו צפרק כל היד, דרך צנות ישראל משמשות צשני עדים אחד לו ואחד לה ואפילו לצעלה וצומן דליכא טהרות. וזהו ששינו צסוף פרק קמא אעפ"י שאמרו דיה שעתה צריכה להיות צודקת כו' וזהו על צדיקת שחריה וערצית דהוה לטהרות ומשמשות צעדים פירוש אחר תשמיש אחד לו ואחד לה וזהו לצעלה אחר תשמיש חוץ מן הצדה כו', ואפילו קטנה שלא הגיע זמנה לראות ג"כ צעיה צדיקה אחר תשמיש, אע"ג דמשנתנו דאעפ"י שאמרו דיה שעתה קאי רק איש לה וסת וד' נשים, וכמו רישא דצריכה להיות צודקת ללא

צינים

ז אין מגדלין כו. אבל מגדלין כו. פ"ט ע"ב מענית כ"ה ע"א תמורה מהל' נ"מ ה"ב סמ"ג עשין ס"ו טו"ש"ע חו"מ ק"י ח"ט קע"א. אין מגדלין תרגומין כו. ולא כהנים כו. מ"י פ"ז מהל' בית הנמירה ה"ד.

שינויי נוסחאות

ז שבארץ ישראל. נמשכ"ג של א"י. תרגומין. כ"ק"ק תרגומין. כהנים. כ"מ"מ כהנים.

תוספות חדשים

ז בהר"ב ד"ה אין מגדלין תרגומין כו. ושמו יבואו עצם כו. וכ"פ רש"י. וקשה להא אין מעמלים עלמות בשלטים ונכנלות מלאה כ"פ ע"ד ע"ד משה ג' (מפורשים ז"ל).

ראשון לציון

ז הרי"ב ד"ה אין מגדלין תרגומין כו. ושמו יבואו עצם (כשעורה) מן ישראל כו. ל"ל ושמו יבואו עלם כעשה כו. וכ"א כפר"י נמשנה וע' דר"י ש"ט ע"ב ע"ב

חידושי מהרי"ח

לאמ' דאפילו מת אינו פטור מכפל אבל ק"ן חייב כהגהת הרב חר"ט לכן סיים בסוף ומת פטור מכלום וע"כ צ"ל כן דהוא ר' החולק דתנא כפי"א הגביות או שהוציאו מרשות בעלים ומת וקשה שאם הוציאו למה לי כלל מת דאש"ל כל גב צריך דוקא שימות אצלו והיה לו לומר הגביות ומת או שהוציאו

תוס' דקמ"א

1 נאות סבן חיי"ט ד"ה הגביות. תחזור הפרה לבעלים. ונתנו לכבודות בנו ולבעית. מיידי שעשאו להם אפותיקי דנעשו כשומרים הרמב"ן כשיטה מקובצת. 1 במשנה [אות טז] תרגומים בירושלים. היינו להניחם ברשות עצמן לילך ברחוב העיר. אבל בלולין שלהן מוחלים. כי"כ הרפ"ע ספאנו כשהטובה סימן פ"ה. וכחש על דברותיהם אכוסים שלמה יוכיח. וכן הרי"א דקרא הגבה ביזמא למיד קרא תרגומי.

ליקוטים

פ"ז ז הרי"ב ד"ה אין וכו' עצם כשעורה וכו'.

שיקטנו. ונ"י דחה זה. וגם התוספות עצמם הקשו על זה. ועיין בספ"ג דכ"מ. וכחז נ"י לפטור ומייב. ר"ל הכהן או השומר. ובדפברי שהוא שלו. ושייך לומר חייב על דרך מה שאמרו במקום אחר תחזור הפרה לבעלים ע"כ. והרמב"ם פ"ב מהלכות גבינה מפרש למשמתינו כשודע השומר או הבעל חוב שהוא גנבו. ואע"פ שגונב אחר הגנב פטור מכפל כדמקן בריש פירקין כיון שהגנב לא קנהו עדיין הרי אלו כגונבין מרשות הבעלים. כך כתב המגיד. והראב"ד בהשגותיו מפרש דנמנו לנכרות ננו וכו'. לא ננמנו צבית הבעלים קאמר.

ואף לאו בגנב. אלא מלמא בנאפי נפשה קאמר ודין משיכה דמקטו בשומרין אשמועינן: ז אין מגדלין בהמה דקה וכו'. תמיהני דזה היה לו לשנות בריש פ"ו: בהמה דקה. כתב הר"ב משום ישוב ארץ ישראל שמפסדין את הזרעים נראה דאחי למימר דלעת התוספות והרא"ש לאפילו צבית קאמר דאסור והיינו דקפיד אישוב והפסקת זרעים כלומר אפילו של עצמו. ואע"ג שאין זה טעמייהו דתוספות והרא"ש. וע' במ"ג פ"ב דמלאי: אין מגדלין תרגומים בירושלים. אפילו ישראל מפני הקדשים שישראל אוכלים שם בשר

פירוש המשניות להרמב"ם

הוא עיקר גדול ומועיל בדינים. ז אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל כו. לפי שרועין בורעים. וסוריא הם הארצות

מלאכת שלמה

העמיק לשוט כאשר הוא גנמ' בדפוס. ז אין מגדלין וכו'. וכמו בשלחן ערוך ביריה דעה סימן ט"י ובשנן המשפט סי' ח"ט דהאידנא שאף בארץ ישראל אין רוב שדות של ישראל מותר לגדל בהמה דקה אפי' בארץ ישראל. ועיין בספר מאירת עינים סי' ל"ד סעי' י"ג. ונלע"ד דקמני חנא האי מחני' הכא צמר דסליק מכל דיני עוקי בהמה חיה ועוף דכתיבי באורייתא נקט דינים המלוים צבמה חיה ועוף שהם גורה מדרבנן בלנד. ועוד אפשר לומר דתנא האי מחני' הכא אגב סקיים למיתני דיני תשלומין ד' וה' וקשה לך אחר שאין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל היכי משתכח דיני תשלומין ד' וה' אי אמרת צבמה לארץ הא אין דנין דיני קנסות כה"ל דדוחק לומר דמחני' לא מיידי אלא בזמן שישראל יושבין על אדמתן שאו דנין דיני קנסות גם בחו"ל. ואי בא"י הא אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל ליה סמך ענין לו כלומר דמשתכח לה במדברות שנא"י דהא מגדלין שם בהמה וכדא"ר אלעזר בגמ' ראוהו שהטמין עצמו בחורשין ומשך בהמה וטבחה או מכרה משלם תשלומין ד' וה' דאע"ג שהכל ראו אורו גונב אעפ"כ אינו נקרא גולן אלא גנב כיון דמיעמר מינייהו כן נלע"ד. וכחזו פוס' והרא"ש ז"ל אין מגדלין בהמה דקה אפי' צבית קאמר דלרעות אפי' בהמה גסה אסור ואע"ג דלג פסלי' רועה אלא כשמרעה בהמה של עצמו אבל של אחרים כבר דאין חסד חוטא ולא לו בהמה דקה שאסורה לגדל צבית אין נראה לחלק בין מגדל שלו למגדל של אחרים דהא אפי' בכרעי המטה אסור ע"כ. פי' דבצרייתא אמרו רבנן אפי' קשורה בכרעי המטה ולפי' רש"י ז"ל דבגמ' ר"ג פליג עלייהו דרבנן ומחיר לקושרה בכרעי המטה אבל ראינו בנמוקי יוסף כמוז

ז אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל. משום ישוב ארץ ישראל. שמפסדין את הזרעים: אבל מגדלין בסוריא. ארצות שכבש דוד. דלאו שמייה כיבוש, ולא חיישינן בה לישוב. ואם יפסידו שדות אחרים ישלמנה: אין מגדלין תרגומים בירושלים מפני קדשים. שאוכלין שם. ודרך תרגומים לנקר באשפה, ושמה יבואו עצם [כשעורה]* מן השרך ויטמאו את הקדשים: ולא יגדלו כהנים תרגומים בכל ארץ ישראל:

* ברע"ב דיר' 'כשעורה'. כרשיי כעדשה וכו' בנחוקי יוסף ושם ליחא למלת 'עצם' וכן ליחא כרשיי דיר' מ"ח. ועי' ב"ד וס"ל ותו"ח ודאל"צ. וצדפותיים חזשים תקנו ע"פ הראל"צ עצם כעדשה. והוסיפו לבאר סוריא עצם שכליו כעדשה [במ"ח] וזו השרך

בהמה דקה וכו'. תמיהני דזה היה לו לשנות בריש פ"ו: בהמה דקה. כתב הר"ב משום ישוב ארץ ישראל שמפסדין את הזרעים נראה דאחי למימר דלעת התוספות והרא"ש לאפילו צבית קאמר דאסור והיינו דקפיד אישוב והפסקת זרעים כלומר אפילו של עצמו. ואע"ג שאין זה טעמייהו דתוספות והרא"ש. וע' במ"ג פ"ב דמלאי: אין מגדלין תרגומים בירושלים. אפילו ישראל מפני הקדשים שישראל אוכלים שם בשר

י ב י

אסור, דמפסקת באכילתה הזרעים, וחו שמה טאל ומפסקת שדות אחרים, והא דלא גזרו מה"ט נמי בגמ'. היינו טעמא מדלריכה הרבה למלאכה, גם אינן מרובין כל כך בלאו, ואפשר להשיג עליהן יפה. מיהו יעירות מותר לגדל גם דקה. והאידנא שאין א"י צדידי, בכל מקום שרי [מ"ט] ח היא [ורישון] שכבש דוד, ולא חיישינן כל כך ליישובה: מא דמאין שם בכל העיר בשר קדשים קלים, והתרגומים מנקרין באשפה, ושמה יטטו משם בשר כעדשה משרן, ויטמאו בה הקדשים וקודם רבי נשיית משנה זו: חב לא

י ב י

דח השלם של הגנב חייב לשלם לבעלים. ולי"א [נעל פ"ו סי' כ"ד] דבר דעת שלא ידע שחוטא מתחייב שולחו, קאי חייב ופטור הכא אגב ולרמז"ם הכא חייב אף צידע שליט שהא גנבו, וקאי חייב ופטור הכא על השלם, דלא ממשנו גונב אחר גנב, מדהוילאוהו הן מביית בעלים, מיהו לראב"ד לא מיידי הכא מגנב כלל, רק מיידי צנחנה הבעלים לכהן ולבע"ח ושומר, ואף דבכ"ג לא שייך חייב ופטור לגבי כהן ובע"ח, נקט חייב אגב שומר, וככהן ובע"ח ר"ל הפסיד ולא הפסיד: ל"ט מפני ישוב א"י, ואפילו לגדלה צביתו